ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 74ον ΙΟΥΝΙΟΣ, 1938. Ἀριθ. 6

ΤΟ ΕΣ ΑΕΙ ΔΙΑΜΕΝΟΝ

«Σὺ δὲ διαμένεις». (Ἑβρ. α΄. 11).

Ὁ ἄγνωστος ποιητὴς τοῦ ρβ΄. Ψαλμοῦ, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ 26ον ἐδάφιον ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, φαίνεται ὅτι περιελθὼν εἰς κίνδυνον θανάτου ἕνεκα νόσου ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, ὑψοῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἔναστρον οὐρανόν, ἀλλ᾽ ὠθεῖται ὑπὸ τοῦ Πνεύματος νὰ δεχθῇ καὶ αὐτοῦ τὸν πρόσκαιρον καὶ φθαρτὸν χαρακτῆρα, συγκρίνων δὲ τοὺς ἀστέρας πρὸς τὸν Θεόν, τὰ ποιήματα πρὸς τὸν Ποιητήν, εὑρίσκει τὴν ἄπειρον μεταξὺ αὐτῶν διαφοράν: «Αὐτοὶ θέλουσιν ἀπολεσθῇ, Σὺ δὲ διαμένεις.» Ἡ τολμηρὰ αὕτη τοῦ Ψαλμῳδοῦ ἀντίληψις, τοσοῦτον ἀσύμφωνος πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἀρχαιότητος περὶ ἀξίας καὶ διαρκείας τῶν ἀστέρων, εἶναι ὄντως ἐπιστημονική. ***Οὐδὲν τῶν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου εἶναι διαρκές.*** Τὰ ὄρη συνεχῶς καταρρέουσι, μεταβαλλόμενα βαθμηδὸν εἰς χῶμα κατερχόμενον διὰ τῶν βροχῶν καὶ βραδέως πληροῦν τὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας, ἐπεκτεῖνον δὲ τὰς παραλίας, Οἱ λόφοι συνεχῶς σμικρύνονται. Οἱ ποταμοὶ ἀλλάσσουσι κοίτας. Αἱ λίμναι τροποποιοῦνται· ἡ δὲ Γεωλογία, ἐξετάζουσα τὰ στρώματα τοῦ γηΐνου φλοιοῦ, ἀποκαλύπτει μεγάλας ἐν τῷ παρελθόντι ἀναστατώσεις καὶ μεταβολάς. Αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, καθ᾽ ἃ βεβαιοῦσιν οἱ ἀστρονόμοι, διηνεκῶς ἀλλάσσουσι θέσεις ἐν τῷ ἀχανεῖ, καίπερ ἀπλανεῖς κληθέντες· πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐσβεσμένοι, ἕτεροι δὲ διατελοῦσιν εἰς περιοδους μεταβατικάς, ἀλλαχοῦ δὲ παρατηροῦνται νεφελώματα, ἤτοι οὐράνια σώματα διατελοῦντα ἐν τῷ πρώτῳ οὕτως εἰπεῖν σταδίῳ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ὀρθῶς διεῖδε τὸ πρᾶγμα ὁ παλαιὸς φιλόσοφος Ἡράκλειτος εἰπὼν ὅτι «πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει». Ἀλλ᾽ ὑπάρχει τι τὸ μένον· τοῦτο δὲ εἶναι ὁ Πλάστης. «***Σὺ δὲ διαμένεις.***»

Εἶναι μέγα πρᾶγμα νὰ συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ ***διαμένων*** ἐν ὅλῃ τῇ μεταβολῇ καὶ ροῇ τοῦ Σύμπαντος, ἕως οὗ ἡ καρδία ἡμῶν ταπεινωθῇ ἐνώπιον Αὐτοῦ καὶ ἑλκυσθῇ πρὸς Αὐτὸν καὶ στηριχθῇ ἐπ᾽ Αὐτοῦ, καὶ ἐπαναπαυθῇ ἐν Αὐτῷ· διότι ὁ Κύριος οὗτος εἶναι ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσας, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἓν μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Περὶ αὐτοῦ λαλῶν ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἀναφέρει τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ· ἤτοι: «Σύ, ὁ Χριστός, διαμένεις».

Α΄. ***Ὁ Χριστὸς διαμένει ὡς ὁ μόνος Σωτήρ.*** Ὁ ἄνθρωπος, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην συμφιλιώσεως μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι πρὸς συμφιλίωσιν ἀναγκαία ἡ ἱκανοποίησις, ἐσκέφθη διάφορα μέσα ὅπως ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν ἀνάγκην ταύτην· ἀλλὰ πάντα ἐδείχθησαν ἀνεπαρκῆ. Πολλοὶ στηρίζουσι τὰς ἐλπίδας

αὐτῶν ***εἰς τὰ ἔργα των,*** τὰ ὁποῖα φαντάζονται ὡς σπουδαία καὶ ἄξια λόγου, ἀγνοοῦντες ὅτι οὐ μόνον ἡ ἁμαρτωλὴ ζωὴ εἶναι βδελυκτὴ ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη ἀρετή, ὡς ἔργον καὶ ἀποκύημα διεφθαρμένου καὶ ἁμαρτωλοῦ ἐργάτου, εἶναί τι ῥυπαρὸν καὶ ἀκάθαρτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (Ἠσ. ξδ'. 6), Δύναταί τις οὕτω νὰ κολακεύῃ καὶ ἀπατᾷ ἑαυτόν, μέχρις οὗ λήξῃ ἡ ἐπίγειος αὐτοῦ ζωή· ἀλλὰ τότε θὰ ἴδῃ ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἐξετάζεται μὲ τὴν ἐπιπολαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης αὐταρεσκείας ἀλλὰ μὲ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Θείου ὀφθαλμοῦ. Ἕτεροι βασίζονται ***ἐπὶ τῶν ἱεροπραξιῶν τοῦ κλήρου.*** Εἶναι τὸ εὐκολώτατον εἶδος τῆς θρησκείας, ταχέως καταλῆγον εἰς ἐμπορικὴν συναλλαγήν. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ὁ μεγαλοπρεπῶς διαιτώμενος καὶ μακαρίως εὐωχούμενος ἐκεῖνος πλούσιος, ὁ μηδὲ βλέμματος ἀξιῶν τὸν ἔξωθεν τῆς πύλης αὐτοῦ καθήμενον καὶ πεινῶντα Λάζαρον, εἶχε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἐποχῆς καὶ δεόντως ὑπ' αὐτοῦ ἐκηδεύθη μετὰ πολλῆς παρατάξεως καὶ θρησκευτικῆς πομπῆς· ἀλλ' εὐθὺς εὑρέθη ἐν τῷ Ἅδῃ, καὶ οὐδ' ἐλπὶς παρείχετο αὐτῷ περὶ οἱασδήποτε ἀνακουφίσεως ἢ βελτιώσεως τῆς τύχης του (Λουκ. ις'. 19—31). Ἄλλοι δὲ πάλιν νομίζουσιν ὅτι, ἐὰν βεβαιωθῶσιν ὅτι ***εὑρίσκονται ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ*** εἶναι ἀσφαλεῖς· λησμονοῦντες ὅτι καὶ ὁ Ἰούδας ὁ παραδοὺς τὸν Κύριον διετέλεσεν ἐντὸς τοῦ ἁγιωτάτου κύκλου τῶν δώδεκα μαθητῶν καὶ εὑρίσκετο πλησιέστατα πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τούτου ὠφελήθη· οὕτω καὶ Σίμων ὁ μάγος, ἂν καὶ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων οἵτινες ὡμολόγησαν πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν ἐν Σαμαρείᾳ ἐκκλησίαν καὶ διὰ χειρὸς Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐβαπτίσθη, ὅμως κατ' οὐδὲν ἐκ τούτων ὠφελήθη (Πράξ. η'. 5-23).

Πάντα ταῦτα ὡς θεμέλια ἐλπίδος διὰ τὴν ἀθάνατον ψυχὴν ἐγκαταλείπουσι τὸν ἄνθρωπον πέραν τοῦ τάφου. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς διαμένει. Ἡ ἐξιλέωσις, ἣν προσήνεγκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἶναί τι ἔχον αἰώνιον ἀξίαν· εἶναι τὸ μόνον ὅπερ ἔχει αἰώνιον ἀξίαν. Ἂς σπεύσῃ ἕκαστος νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ Πατρὸς διὰ μέσου Αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξιλεώσεως Αὐτοῦ. Ἡ δικαιοσύνη Αὐτοῦ ἡ τελεία καὶ ἀνελλιπὴς καὶ ἄμωμος ἔχει αἰώνιον ἀξίαν· καὶ ὅστις διὰ τῆς πίστεως ἐνδυθῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν δικαιοσύνην, εἶναι δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ παρὰ τῷ Πατρὶ μεσιτεία Αὐτοῦ εἶναι ἀκοίμητος καὶ ἀκάματος· καὶ ὅστις προσέρχεται δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γίνεται δεκτὴ (Ἰω. ιδ'. 6, ις'. 23). Ἡ ἀλήθεια Αὐτοῦ εἶναι ἀναλλοίωτος καὶ αἰωνία· ἀσφαλὲς θεμέλιον διὰ τὴν πεποίθησιν τῆς ψυχῆς· καὶ ὅστις μελετᾷ καὶ δέχεται καὶ ἐγκολποῦται καὶ ἐφαρμόζει αὐτὴν εἰς ἑαυτὸν δὲν διστάζει διὰ μέσου θυσιῶν καὶ ζημιῶν νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὸν Χριστόν.

Εἰς τὴν μεγάλην Ἀφρικανικὴν νῆσον τῆς Μαδαγασκάρης τὸ Εὐαγγέλιον συνήντησε κατ' ἀρχάς, ὡς πάντοτε, σκληρὸν διωγμόν. Ἡ βασίλισσα εἶχεν αὐστηρῶς ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν, πολλοὺς δὲ ἐξ αὐτῶν ἐθανάτωσε διότι δὲν ἐδέχοντο νά ἀρνηθῶσι τὸν Κύριον· ἀλλ' ἡ ἀνεψιὰ αὐτῆς, ἥτις κατόπιν βασιλεύσασα ἐστάθη προστάτις τῶν Χριστιανῶν, Ῥαναβαλόνα ἡ Β'. δὲν ἔπαυσε νὰ συχνάζῃ εἰς τὰς συναθροίσεις τῶν ὑπολειφθέντων εἰς τόπους μεμακρυσμένους τὰς νύκτας συναθροιζομένων· καί ποτε εἰσῆλθεν ὄρθρου βαθέος εἰς

τὸν οἶκον φίλης τινος ῥιγοῦσα καὶ διάβροχος, ἵνα θερμανθῇ παρὰ τὴν ἑστίαν· ἐρωτηθεῖσα δὲ ποῦ ἦτο κατὰ τοιαύτην ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν νύκτα ἀπεκρίθη, «Εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν ἔξω εἰς τὸ ἕλος». Ἦτο ἡ ἐπίδοξος τοῦ θρόνου διάδοχος, καὶ ἔβλεπε τὸν τρομερὸν διωγμόν, εἰς ὃν ὑπέκειντο πάντες οἱ Χριστιανοί, ἀλλ' ἦτο ἑτοίμη καὶ δόξαν καὶ ἀπολαύσεις καὶ ἐξουσίαν νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν, διότι πάντα τὰ λοιπὰ ἔμελλον νὰ παρέλθωσιν, ἐν ᾧ ὁ Χριστός, εἰς ὃν ἐπίστευσεν, εἶναι ὁ ἐς ἀεὶ διαμένων.

Β΄. ***Ὁ Χριστὸς διαμένει ὡς δύναμις καὶ παρηγορία τῆς ζωῆς***. Ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἄνθρωπος μεγάλην πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως, καὶ διατείνεται ὅτι δύναται νὰ ζήσῃ βίον ἐνάρετον καὶ ἀξιοπρεπῆ· ἀλλ' ὅταν ἐπέλθῃ ἡ θύελλα τοῦ πειρασμοῦ, πᾶσα καλὴ ἀπόφασις λησμονεῖται, ἡ δύναμις τῆς θελήσεως ἐξαφανίζεται, καὶ ἡ ἐπαίσχυντος ἧττα ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι εἶχε πλανηθῆ. Ἀποβλέπει συνήθως ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ ἀγαθὰ ὅσα συνεσώρευσεν, ἵνα λάβῃ παρηγορίαν καὶ χαράν· ἀλλ' ἐπέρχεται νόσος ποιοῦσα τὴν ζωὴν βάρος καὶ ταλαιπωρίαν, ἢ περιστάσεις ἀντίξοοι ἀφαρπάζουσι τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τότε ἐννοεῖ πόσον ἀσταθὴς καὶ ἀνεπαρκὴς ὑπῆρξεν ἡ βάσις, ἐφ' ἧς ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ θεμελιώσῃ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν. Ἀναπτύσσει κύκλον φιλικόν, καὶ νομίζει ὅτι εὗρεν ἐπὶ τέλους ἀνθρώπους εἰλικρινεῖς, οὓς ἀφόβως ποιεῖ μετόχους τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ καὶ τῆς χαρᾶς· ἀλλὰ μία καταδρομὴ τῶν περιστάσεων, μία ἀνατροπὴ τῆς εὐημερίας ἀρκεῖ ὅπως διασκορπίσῃ τοὺς φίλους αὐτοῦ καὶ βυθίσῃ αὐτὸν εἰς τὸ πένθος τῆς ἐγκαταλείψεως.

Πάντα ταῦτα εἶναι ἀσταθῆ καὶ ἐκφεύγουσι τῶν χειρῶν· ἀλλ' ὁ Χριστὸς διαμένει, καὶ γίνεται διὰ τοῦτο πολυτιμότερος. Ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, ὅστις ἐπέρχεται ὡς ἀκατάσχετος καταιγίς, ὁ Σωτὴρ εἶναι ὁ ἐνισχύων τὸν πιστὸν καὶ παρέχων εἰς αὐτὸν τὴν νίκην. Ὡς ὅταν πλοῖον καταληφθῇ αἰφνιδίως ὑπὸ τρικυμίας, τὰ πάντα εἶναι ἐν συγχίσει, ἕως οὗ ὁ πλοίαρχος ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς γεφύρας καὶ ἀρχίσῃ νὰ δίδῃ διαταγάς, εὐθὺς τακτοποιοῦνται τὰ πάντα καὶ τὸ πλοῖον ἐξασφαλίζεται, οὕτως ὁπόταν ὁ πειρασμὸς ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ πιστοῦ, ἐν ᾧ ὁ κίνδυνος τοῦ ἠθικοῦ καταποντισμοῦ εἶναι καταφανής, ὁ Ἰησοῦς, εἰς ὃν τοῦ πιστοῦ ἡ ζωὴ εἶναι παραδεδομένη, λυτρώνει τὸν κινδυνεύοντα, παρέχων εἰς αὐτὸν τὴν ἀναγκαιοῦσαν εὐστάθειαν καὶ ἐξασφαλίζων τὴν νίκην. Ἐν καιρῷ ἀτυχημάτων καὶ θλίψεων, ὅτε οἱ ἀνθρώπινοι φίλοι ἐξαφανίζονται, ὡς οἱ ποντικοὶ ἐγκαταλείπουσι τὴν ἑτοιμόρροπον οἰκίαν, ὁ Ἰησοῦς εἶναι καὶ παραμένει ὁ κάλλιστος φίλος. Οἱ λόγοι Αὐτοῦ εἶναι πάντοτε εὐεργετικοὶ καὶ ὁδηγοῦσι πάντοτε πρὸς ὅ,τι καλὸν καὶ ὀρθὸν καὶ ἀξιέπαινον. Ἡ πρόνοια Αὐτοῦ προπορεύεται, ἀνοίγουσα ὁδὸν διὰ μέσου τοῦ πυκνοῦ δάσους τῶν ἀποριῶν καὶ δυσκολιῶν. Ἡ δύναμις Αὐτοῦ ἀείποτε ἑτοίμη πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος καὶ εἰς τὴν ἀπόρριψιν πάσης διευκολύνσεως ἀντιβαινούσης πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι φίλος γνήσιος καὶ μέχρι τέλους πιστός. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ κατέχηται ὑπὸ λύπης καὶ ἀπογοητεύσεως, ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς προσευχῆς συγκοινωνία ἐπιχέει βάλσαμον παρηγορίας καὶ ἀνακουφίσεως πραγματικῆς.

Ἄνθρωπος χωρὶς Χριστὸν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχῃ, εἶναι δυστυχής· διότι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου εἶναι ὡς ἡ θερινὴ βροχή, ἥτις ἐρχομένη μεθ' ὁρμῆς δροσίζει πρὸς ὥραν τὸ κατάξηρον ἔδαφος, ἀλλὰ ταχέως παρέρχεται, καὶ ὁ φλογερὸς ἥλιος πάλιν ξηραίνει καὶ κατακαίει τὰ πάντα· ἐν ᾧ ὁ ἔχων τὸν Χριστὸν ἔχει τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ἀναβλύζει ὁ ἀείρρους ποταμὸς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς· ἤ, ὡς ἐκφράζει αὐτὸ ὁ Ψαλμῳδός, «εἶναι ὡς τὸ δένδρον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰ ρεύματα τῶν ὑδάτων τὸ ὁποῖον δίδει τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ δὲν μαραίνεται» (Ψαλμ. α'. 3).

Γ'. *Ὁ Χριστὸς διαμένει ὡς θησαυρὸς τῆς ψυχῆς.* Εἶναι φυσικὴ ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζητῇ τὴν ἀπόκτησιν πολυτίμων πραγμάτων. Εἶναι αὕτη ἀναντίρρητος ἔνδειξις ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπροικίσθη μὲ πόθους μεγάλους, μὲ δίψαν ἀφθονίας. Ἀλλὰ ποῦ εὕρηται τὸ μέγα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τοὺς πόθους του, καὶ ποία ἡ ἀφθονία, ἥτις θὰ κορέσῃ τὴν δίψαν του; Τὸ γήϊνον, τὸ φθαρτόν, τὸ πρόσκαιρον εἶναι ἀνεπαρκές. Δὲν ὑπάρχει χρηματιστής, ὅστις δὲν θὰ ἐπεθύμει νὰ εἶχε περισσότερα, ὡς δὲν ὑπάρχει μέθυσος ὅστις λέγει «ἀρκεῖ». Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ γήϊνα ἀγαθὰ δὲν ἱκανοποιοῦσι τοὺς πόθους τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι καὶ ὅλως ἀσταθῆ καὶ ἀβέβαια. Ὁ πόλεμος ἐπήνεγκε καταστροφὰς ἀνυπολογίστους καὶ ἀναστάτωσιν τοιαύτην, ὥστε πολλαχοῦ τοῦ κόσμου ἄνθρωποι τέως πλούσιοι καὶ ἀμέριμνοι περιῆλθον εἰς θέσιν ἐπαιτῶν ἢ βαναύσων ἐργατῶν. Ἀλλ' ὁ ἔχων τὸν Χριστὸν ἔχει θησαυρὸν ἐγκεκλεισμένον ἐντὸς τοῦ στήθους, ἐντὸς τῆς καρδίας, ἐντὸς τῆς ψυχῆς του, ὁπόθεν οὐδεὶς ἐπιτήδειος κλέπτης, οὐδεὶς πάνοπλος λῃστής, οὐδεὶς βιαίος ἅρπαξ δύναται νὰ ἀποσπάσῃ αὐτόν. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία τῆς προτροπῆς τοῦ Κυρίου: «Μὴ θησαυρίζετε εἰς ἑαυτοὺς θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σκώληξ καὶ σκωρία ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διατρυποῦσι καὶ κλέπτουσι, ἀλλὰ θησαυρίζετε εἰς ἑαυτοὺς θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ ὅπου οὔτε σκώληξ οὔτε σκωρία ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται δὲν διατρυποῦσιν οὐδὲ κλέπτουσιν» (Ματθ. ς'. 19, 20).

Ἓν τῶν οἰκτροτέρων θεαμάτων εἶναι ἄνθρωπος πλούσιος μὴ χρησιμοποιῶν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἄλλων, διότι εἶναι ὡς ὀψοθήκη πλήρης καλῶν φαγητῶν, ἀλλ' ἀσφαλῶς κεκλεισμένη, ἐνώπιον δὲ αὐτῆς πλῆθος πεινώντων· ἢ ὡς φρέαρ βαθὺ πλῆρες διαυγοῦς ὕδατος δροσεροῦ, ἀλλ' ἐφωδιασμένου δι' ἀντλήματος μετὰ διατρήτου πυθμένος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ διψαλέος ὁδοιπόρος μάτην ἠγωνίζετο νὰ ὑδρευθῇ, διότι ἕως οὗ ὁ καδίσκος φθάσῃ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ φρέατος τὸ ἐν αὐτῷ ὕδωρ εἶχε διαρρεύσῃ, καὶ μόλις σταγόνες τινὲς ὑπελείποντο ὡς εἰρωνεία διὰ τὰ διψῶντα χείλη του, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὸν γράφοντα κατά τινα τῶν ὁδοιποριῶν αὐτοῦ. Ἂν ὁ πλοῦτος ἔχῃ ἀξίαν τινά, αὕτη κεῖται ἐν τῇ κοινωφελεῖ αὐτοῦ χρήσει. Ἀληθῶς μέγας ὑπῆρξεν ὁ ἀριθμὸς τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, οἵτινες τοιαύτην χρῆσιν ἐποιήσαντο τοῦ πλούτου αὐτῶν· ἀλλ' ὁ ἀριθμός των ὁσημέραι ἐλαττοῦται καὶ ὑπάρχει κίνδυνος μὴ τὸ ὑλιστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς παντάπασιν ἀποπνίξῃ τὸν ἀξιέπαινον τῶν προγενεστέρων ζῆλον.

Ἀπέθανέ ποτε βαθύπλουτος χρηματιστής, ὅστις οὐδέποτε εἰς οὐδὲν καλὸν ἔργον προσῆλθεν ἀρωγός, οὐδ' ἠλέησε ποτέ τινα τῶν κρουσάντων τὴν θύραν,

αὐτοῦ. Ἐπαίτης τις ἰδὼν τὴν ἐπίσημον ἐκφορὰν καὶ μαθὼν τίς ἦτο ὁ νεκρός, ἐκραύγασε: «Νά τος· ἰδέτε τον· πηγαίνει καὶ δὲν ἔχει οὔτε μίαν πεντάραν εἰς τὴν τσέπην του!» Ἀληθῶς τὸ σάβανον δὲν ἔχει θυλάκια!

Ἄλλος εἶναι ὁ ἀληθὴς πλοῦτος· τὸν ὁποῖον ὁ ἀποκτήσας οὐ μόνον ἀφειδῶς διασκορπίζει χωρὶς φόβου ἐλαττώσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμενος τοῦ κόσμου τούτου φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁλόκληρον· διότι ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς, ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ συγκοινωνία, ἡ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἀδιάσπαστος ἕνωσις τοῦ πιστοῦ εἶναι ἀγαθὰ ὅσον πολύτιμα καθ' ἑαυτὰ τόσον καὶ αἰώνια καὶ ἀναφαίρετα. Δύναται νὰ ὑποστῇ ζημίας, νὰ χάσῃ χρήματα, νὰ ἀπολέσῃ περιουσίαν, νὰ ὑποστῇ διαρπαγὴν τῶν ἐπιγείων αὐτοῦ ἀγαθῶν, νὰ ἐκδιωχθῇ τῆς πατρικῆς γῆς, νὰ στερηθῇ προσφιλεῖς ὑπάρξεις, νὰ καταληφθῇ ὑπὸ νόσου σοβαρᾶς, νὰ ἀπολέσῃ τέλος πᾶν ὅ,τι ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἐκάλει ἰδικόν του, ἀλλὰ πάλιν μένει εἰς αὐτὸν τὸ πᾶν, διότι διαμένει ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ θησαυρός, ὁ Χριστός.

Ὁ Κροῖσος ἔδωκέ ποτε τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Ἀθηναῖον Ἀλκμαίωνα, τὸν ἱδρυτὴν τοῦ μετὰ ταῦτα περιωνύμου οἴκου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποκομίσῃ ἐκεῖθεν ὅσον χρυσὸν ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ἱματίων του. Αὐτὸς εὐθύς, εἰς οὐδὲν λογισάμενος τὴν καταισχύνην, ἐδανείσθη Ἀσιατικὴν εὐρύχωρον ἐσθῆτα, τὴν ὁποίαν περιβληθεὶς περιέδεσε κατὰ τοὺς πόδας μεταβαλὼν οὕτως εἰς μέγαν σάκκον, ἐδανείσθη δὲ καὶ βαθέα καὶ εὐρύτατα ὑποδήματα καὶ ἐν τοιαύτῃ περιβολῇ εἰσελθὼν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον ἐνέπλησε χρυσοῦ τὸ σακκοειδὲς ἔνδυμά του καὶ τὰ ὑποδήματα, ἐνέπλησε δὲ καὶ τὸ στόμα, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς παρενέβαλεν ὅσα ἠδύνατο ψήγματα χρυσοῦ καὶ οὕτω κατάφορτος ἐξῆλθε, γέλωτα μὲν ἐμποιήσας εἰς τὸν Κροῖσον ἀλλ' ἀποκομίσας ὅσον χρυσον ἠδυνήθη περισσότερον, δι' ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ἄλλον τόσον χρυσόν, ὥστε ὁ οἶκος τοῦ Ἀλκμαίωνος ἐντεῦθεν κατέστη πλούσιος (Ἡροδ. 6, 125). Ἐὰν ἐκεῖνος τόσον πρόθυμος ἐδείχθη νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς βασιλικῆς ἀδείας καὶ ἀποκτήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον πλοῦτον, ὑλικὸν τοῦτον καὶ φθαρτόν, μετὰ πόσης προθυμίας ἁρμόζει ἡμεῖς νὰ δεχθῶμεν τὴν παρὰ Κυρίου γινομένην πρόσκλησιν καὶ πλουτισθῶμεν μὲ τὸν οὐράνιον καὶ αἰώνιον Πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐς ἀεὶ διαμένει;

***

Οἱ οὐρανοὶ θέλουσιν ἀπολεσθῇ, Σὺ δὲ ὁ Κύριος καὶ Ποιητὴς αὐτῶν διαμένεις. Φώτισον ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ ἰδικοῦ Σου θησαυροῦ καὶ νὰ ἐκλέξωμεν ὁριστικῶς Σὲ ὡς τὸν θησαυρὸν ἡμῶν. Ἕλκυσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρὸς Σεαυτόν. Γενοῦ Σὺ ὁ ἀληθὴς ἡμῶν πλοῦτος. Ἀπὸ τοῦδε Σὺ νὰ ἱκανοποιήσῃς τὴν δίψαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ νὰ ᾖς εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ ἀπόλαυσις ἡμῶν Σύ, ὅστις εἰς τοὺς αἰῶνας διαμένεις. Ἐν ὅσῳ δὲ ζῶμεν ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ τῆς δοκιμασίας καὶ τοῦ ἀγῶνος κόσμῳ, Σὺ ἔσο ἡ διαμένουσα δύναμις καὶ παρηγορία τῆς ζωῆς ἡμῶν, Σὺ ἔσο ὁ μόνος καὶ ἀναφαίρετος θησαυρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἀμήν.

(Χριστ. Μελέται, Β'. σ. 305—312). ***Ξ. Π. Μόσχου.***

ΜΑΚΑΡΙΑ ΕΛΠΙΣ

«Προσμένοντες τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». (Πρὸς Τῖτον β'. 13).

Ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους περὶ τῶν διαφόρων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, λέγει ὅτι ὑπάρχουσι τρία, ἅτινα εἶναι μεγαλειτέρας ἀξίας παρὰ τὰ λοιπά, καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιζήσωσι πάντων τῶν ἄλλων. Τὰ χαρίσματα ταῦτα εἶναι ἡ **πίστις,** ἡ **ἐλπίς** καὶ ἡ **ἀγάπη.**

Ὁ Χριστιανισμὸς ἀσχολεῖται μὲ πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐνάσκησις τῶν χαρισμάτων τούτων τοῦ Πνεύματος εἶναι χρησιμωτάτη καὶ ἀπαραίτητος — μὲ πράγματα **ἀόρατα** καὶ **μέλλοντα** εἴτε εἰς τὸν παρόντα κόσμον, εἴτε εἰς τὸν μέλλοντα ἀναφέρονται ταῦτα.

Οἱ περισσότεροι τῶν ἑρμηνευτῶν ἑρμηνεύουσι τὴν εἰρημένην φρᾶσιν τοῦ Παύλου, ὡς δηλοῦσαν τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐν λόγῳ χαρισμάτων ὑπὲρ τὰ λοιπά, ὡς πρὸς τὴν **διάρκειαν** — ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν φαίνεται ἐντελῶς ὀρθή, διότι ἡ πίστις, τῆς ὁποίας οὐσιῶδες συστατικὸν στοιχεῖον εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη, δὲν δύναται νὰ παύσῃ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ἀλλὰ θὰ παραμένῃ καὶ ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐμπιστοσύνη τῶν λογικῶν Του πλασμάτων οὐδέποτε δύναται νὰ ἐξαλειφθῇ ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν. Οὔτε καὶ ἡ ἐλπίς, ἥτις συνίσταται ἐξ ἐπιθυμίας πράγματός τινος καὶ ἀναμονῆς ἀπολαύσεως αὐτοῦ, θὰ ἐκλείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὴν καρδίαν, διότι καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ θὰ ὑπάρχωσι πράγματα, τὰ ὁποῖα οἱ πιστοὶ θὰ ἐπιθυμοῦν καὶ θὰ ἐλπίζουν ν' ἀπολαύσουν.

Ἐν τῇ προκειμένῃ περικοπῇ ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τὸν Τῖτον περὶ τῆς ἐλπίδος, ὡς ἰσχυροῦ ἐλατηρίου κατὰ τῆς ἀσεβείας καὶ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ περὶ ζωῆς σώφρονος, δικαίας καὶ εὐσεβοῦς.

Ἡ **χάρις,** λεγει, τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος — ἤτοι τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπερ εἶναι ἡ **ἐκδήλωσις τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ** καὶ σκοπεῖ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου — ἡ χάρις αὕτη διδάσκει ἡμᾶς ν' ἀπαρνηθῶμεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ νὰ ζήσωμεν σωφρόνως, δικαίως καὶ εὐσεβῶς ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι ἐπὶ τῇ μακαρίᾳ ἐλπίδι τῆς ἐνδόξου ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Γραφὴ ἀναφέρει δύο ἐκδηλώσεις τοῦ Θείου χαρακτῆρος — αἱ δύο δ' αὗται ἐκδηλώσεις παρίστανται ὑπὸ τῶν δύο ἐμφανίσεων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,— τῆς γενομένης ἤδη ἐμφανίσεως τῆς **χάριτος** καὶ τῆς μελλούσης ἐμφανίσεως τῆς **δόξης.** Ἡ πρώτη ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ ὁρατὴν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ **διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τῶν παθημάτων τοῦ ἀγαπητοῦ Αὐτοῦ υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.** Ἡ δευτέρα σκοπεῖ ἐπίσης νὰ καταστήσῃ ὁρατὴν τὴν **δόξαν** τοῦ Θεοῦ **διὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς δεδοξασμένης ἀνθρωπότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ** κατὰ τὴν δευτέραν Αὐτοῦ παρουσίαν.

Αἱ δύο αὗται ἐπιφάνειαι εἶναι τόσον στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας, ὥστε ἡ μία εἶναι ἀτελὴς ἄνευ τῆς ἑτέρας. Ὅπως δὲ ἡ φάτνη τῆς Βηθλεὲμ ἀπῄτει τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ἀνάληψιν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, οὕτω καὶ

ἡ Ἀνάληψις ἀπαιτεῖ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν καὶ τὴν τελικὴν Κρίσιν. Ἐὰν ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων τῆς παραβολῆς ἀπῆλθε διὰ νὰ λάβῃ εἰς ἑαυτὸν βασιλείαν, φυσικὰ θὰ ἐπανέλθῃ καὶ θὰ λάβῃ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν Αὐτοῦ, τῶν μὴ θελησάντων νὰ βασιλεύῃ ἐπ' αὐτούς.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιφανείας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ καθίστανται αὗται ὁραταί. Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπιφανείας, τῆς χάριτος, ἥτις παρῆλθεν ἤδη, στηρίζεται πᾶσα ἡμῶν ἡ πεποίθησις περὶ σωτηρίας, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν, τῆς δόξης, ἥτις εἰσέτι δὲν ἔλαβε χώραν, πᾶσα ἡμῶν ἡ ἐλπὶς πρέπει νὰ στρέφεται.

Ἡ φανερωθεῖσα χάρις δὲν ἀποκαλύπτει τὸ σύνολον τοῦ Θείου χαρακτῆρος καὶ διὰ τούτο εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ δευτέρα ἐπιφάνεια, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς εἶναι τῷ ὄντι ἔνδοξος καὶ μακάριος διὰ τοὺ πιστούς. «Προσμένοντες,» λέγει τὸ προκείμενον ἐδάφιον, δηλαδή :

1) Ἀναμένοντες ἐν πίστει ὅτι θὰ ἔλθῃ.

2) Διατελοῦντες εἰς στάσιν ἀναμονῆς, ὡς ὁ πιστὸς ἐκεῖνος ὑπηρέτης τῆς παραβολῆς.

3) Ἕτοιμοι ὄντες νὰ Τὸν ὑποδεχθῶσιν εἰς οἱανδήποτε ὥραν ἤθελεν ἔλθει.

Ἡ ἐλπὶς αὕτη καλεῖται μακαρία διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

Ἕνεκα τῆς δυνάμεως τῆς ***ἀγάπης,*** ὑπὸ τῆς ὁποίας συνοδεύεται. Ἐὰν αἱ καρδίαι ἡμῶν ἦναι ἡνωμέναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ, θὰ συναισθανώμεθα, ὡς ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ νὰ ἤμεθα παρόντες μετὰ τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ κάλλιστον πάντων. Θὰ ποθῶμεν νὰ ἴδωμεν τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ. Ἡ ἐλπὶς αὕτη εἶναι διὰ τὰς ἀγαπώσας καρδίας ὡς ἡ λάμψις τοῦ λυκαυγοῦς φωτὸς τῆς πρωΐας ἐπὶ τὰ ὄρη. Ἡ ἐλπὶς δὲ αὕτη εἶναι τῷ ὄντι μακαρία — δηλ. προξενεῖ μακαριότητα, ἀγαλλίασιν ἄφατον, ὅταν ἡ καρδία ἀγαπᾷ τὸν μέλλοντα νὰ ἔλθῃ Κύριον.

Ἡ ἐλπὶς εἶναι μακαρία ἕνεκα τῆς ***βεβαιότητος,*** τὴν ὁποίαν πάντες δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, ὅτι ἡ ἔλευσις αὕτη τοῦ Κυρίου οὐ μόνον βλάβην δὲν θέλει ἐπιφέρει, ἀλλ' ἀπεναντίας ***χαρὰν ἀνεκλάλητον*** θέλει προξενήσει εἰς ἡμᾶς. «Ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη ἡμῶν εἶναι τετελειωμένη, διὰ νὰ ἔχωμεν παρρησίαν ἐνώπιον Αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως».

Εἶναι μακαρία ἕνεκα τοῦ ***ὕψους τῆς τελειότητος,*** εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασεν ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συμπαρέδρου καὶ συνθρόνου τῷ Πατρί.

Εἶναι μακαρία ἕνεκα τῆς ἐλπίδος, ὅτι κατ' αὐτὴν ***θέλει μετασχηματισθῇ καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν*** κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐνδόξου Αὐτοῦ σώματος. «Ὅταν ὁ Χριστὸς,— ἡ ζωὴ ἡμῶν— φανερωθῇ, θέλομεν φανερωθῆ καὶ ἡμεῖς μετ' Αὐτοῦ ἐν δόξῃ.» (Κολ. γ'. 4).

Οὕτω λοιπὸν ἕνεκα τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης, τῆς πεποιθήσεως, ὅτι οὐδεμία βλάβη θὰ προσγίνῃ εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ ἀγαπημένου προσώπου, καὶ ἕνεκα τῆς βεβαιότητος ὅτι πάντες οἱ πιστοὶ θὰ συμμετάσχωσι τῆς δόξης Του, (κατὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα Του προσευχήν Του — «θέλω ἵνα, ὅπου ἐγὼ εἶμαι, ὦσι καὶ αὐτοί, διὰ νὰ βλέπωσι τὴν δόξαν Μου») — δυνάμεθα, ἐὰν ἤμεθα ἡνωμένοι

μετ' Αὐτοῦ, ἔστω καὶ διὰ ταπεινῆς καὶ τρεμούσης πίστεως, ν' ἀναμένομεν ***ἐπ' ἐλπίδι*** καὶ μετὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ νὰ καλῶμεν τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, τὰ δένδρα καὶ τοὺς λόφους, ν' ἀγάλλωνται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, διότι ἔρχεται νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον ἐν δικαιοσύνῃ.

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγομεν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

1) ***Τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν πολυτιμότητα τῆς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας.*** Σώζει οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ποινῆς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀγάπης αὐτῆς. Οὐ μόνον λυτρώνει ἀπὸ τῆς ἁμαρτωλῆς καὶ ἐξηχρειωμένης καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ τὸν μεταποιεῖ, τὸν μεταπλάττει εἰς καθαρόν, εἰς ἅγιον. Οὐ μόνον τὸν ἐκβάλλει ἀπὸ τὴν κόλασιν ἀλλὰ καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὸν οὐρανόν. Οὐ μόνον τὸν ἀποχωρίζει ἀπὸ τὸν Διάβολον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑνώνει μετὰ τοῦ Χριστοῦ· οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸν καθιστᾷ εὐτυχῆ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τῷ ὑπόσχεται δόξαν καὶ μακαριότητα ἄφατον.

2) ***Τὸ πολύτιμον τῆς ἐλπίδος τῆς δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.***

3) Τὸ ἀναγκαῖον τῆς καθημερινῆς ***σκέψεως καὶ προετοιμασίας*** διὰ τὴν Παρουσίαν Του ταύτην.

4) Ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι κατάστασις μακαρία μεταξὺ δύο ἐπιφανειῶν, μεταξὺ δύο ἀποκαλύψεων σωτηρίας — μιᾶς παρελθούσης, καὶ ἑτέρας μελλούσης. Εἶναι ζωὴ ἀσφαλείας, ἔχουσα τὰ νῶτα αὐτῆς ἐξησφαλισμένα ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Χάριτος — τὰ δὲ ἔμπροσθεν αὐτῆς φωτιζόμενα ὑπὸ τῆς ἐνδόξου μελλούσης ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὴν ζωὴν ταύτην πάντες δύνανται νὰ ἀποκτήσωσιν, ἐὰν θέλωσι, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ζωὴ αὕτη προσφέρεται εἰς πάντας δωρεάν, «ἄνευ ἀργυρίου καὶ ἄνευ τιμῆς.» «Ἔλθετε πρὸς Με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κ' ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.»

«Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ Νύμφη λέγουσιν, Ἐλθέ· καὶ ὅστις ἀκούει ἂς λέγῃ, Ἐλθέ· καὶ ὅστις διψᾷ ἂς ἔλθῃ· καὶ ὅστις θέλει, ἂς λαμβάνῃ δωρεὰν τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς» (Ἀποκάλ. ιβ'. 17).

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ ΕΝ ΩΡᾼ ΘΛΙΨΕΩΣ

«Κύριε, ἰδού, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς ἀσθενεῖ»
(Ἰωαν. ιά. 3)

Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις ἀπετέλεσαν τὸ μήνυμα πρὸς τὸν Χριστὸν περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου. Ὁ οἶκος τῆς Βηθανίας διήρχετο ἡμέρας δοκιμασίας. Ἐγνώρισεν εἰς τὸ παρελθὸν ἡμέρας χαρᾶς καὶ φωτός, ἀλλὰ τώρα μαῦρα νέφη ἤρχισαν νὰ πλανῶνται ἐπάνω ἀπὸ τὴν στέγην του. Αἱ ἀδελφαὶ προσέφεραν τὰς

ὑπηρεσίας των εἰς τὸν ἀσθενῆ, στοργικὰς καὶ διαρκεῖς. Ἀλλὰ ταχέως ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ περίπτωσις ἀπῄτει ἀνωτέραν ἐπέμβασιν καὶ ἰσχυροτέρους βραχίονας. Αἱ σκέψεις των τότε ἐστράφησαν πρὸς Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισαν εἰς εὐτυχεῖς ἡμέρας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη εἶχε θερμάνει τοσάκις μέχρι τοῦδε τὰς καρδίας των. Δὲν ἔχασαν στιγμήν, ἀλλ' ἔσπευσαν νὰ Τὸν προσκαλέσουν ἢ μᾶλλον νὰ Τοῦ ἀνακοινώσουν τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ των καὶ μὲ ἐμπιστοσύνην νὰ ἀφεθοῦν εἰς τὴν ἰδικήν Του πρόνοιαν. Τοιουτοτρόπως ἀπεστάλη τὸ μήνυμα, ἁπλοῦν καὶ σύντομον, ἀλλὰ τόσον ἐκφραστικόν, ὥστε νὰ ἀποτελῇ δίδαγμα πνευματικὸν καὶ νὰ προσφέρῃ τροφὴν διὰ τὰς ψυχὰς ἡμῶν σήμερον. Εἰς τοῦτο ἄλλως τε καὶ ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον τοῦ περιεχομένου τῆς Ἁγίας Γραφῆς—ὑπὸ ἁπλοῦς καὶ ἀσημάντους ἐκ πρώτης ὄψεως λόγους νὰ ἀποκαλύπτωνται ἀλήθειαι καὶ νὰ προσφέρωνται διδασκαλίαι ἱκαναὶ νὰ θρέψουν καὶ νὰ φωτίσουν ἐκείνους, οἵτινες μετ' εἰλικρινοῦς διαθέσεως ἐρευνοῦν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἂς εἰσέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸν δοκιμαζόμενον οἶκον τῆς Βηθανίας καὶ ἐκεῖ καθήμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς Λαζάρου, ἂς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ νόημα τοῦ μηνύματος τῶν τεθλιμμένων ἀδελφῶν του πρὸς τὸν Κύριον.

Α'. ***Ἡ βάσις τοῦ μηνύματος εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.***—Ἡ πληροφορία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ περὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν τριμελῆ οἰκογένειαν τῆς Βηθανίας εἶναι ὅτι «ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον» (ἐδ. 5). Τὰ αἰσθήματα τῆς τοιαύτης ἀγάπης ἦσαν φανερά· ἐπανειλημμένως κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχον ἤδη λάβει πεῖραν καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ τῶν αἰσθημάτων τούτων, Πόσον γλυκὺ νὰ γνωρίζῃ τις τὴν καρδίαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ θερμαίνηται ἐξ αὐτῆς! Αἱ ἀδελφαὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὑπομνήσουν εἰς τὸν Χριστὸν τὰς περιποιήσεις, τὰς ὁποίας προσέφερον πρὸς Αὐτὸν καθ' ἣν στιγμὴν δὲν εἶχεν Οὗτος ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Δὲν διεμήνυσαν πρὸς Αὐτὸν «Ἐκεῖνος ὅστις ***Σὲ ἀγαπᾷ*** ἀσθενεῖ», ἀλλὰ «Ἐκεῖνος ***τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς*** ἀσθενεῖ». Ἀγαπῶμεν τὸν Λυτρωτήν μας· ἀλλ' ἡ ἀγάπη μας δὲν εἶναι ἀξία νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἀπαράμιλλον καὶ ἀπερίγραπτον ἀγάπην Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν συγκρίνωμεν τὴν ἀγάπην μας πρὸς ἐκείνην τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἰδική μας ἐξαφανίζεται. Τὸ θεμέλιον τῆς ὅλης σχέσεως τοῦ Λαζάρου μετὰ τοῦ Χριστοῦ εὑρίσκετο εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν αἱ ἀδελφαὶ παρημέλουν νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Κύριον, δὲν θὰ ἔχαναν μόνον τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπέμβασιν Αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῆς δεινῆς δοκιμασίας, τὴν ὁποίαν διήρχοντο, ἀλλὰ θὰ ἐπλήγωναν βαθύτατα τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλειτέρα ἀδικία ἀπὸ ἐκείνην, ἥτις περιφρονεῖ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ. Πόσον ἀληθῶς διδακτικὸν τὸ μήνυμα! Ποσάκις διερχόμεθα περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν πρὸς τὸν Χριστόν, καὶ ἐν προσευχῇ νὰ ἀποστείλωμεν πρὸς Αὐτὸν τὸ μήνυμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐκθέσωμεν ἐνώπιόν Του τὴν κατάστασίν μας, τὰς χαρὰς ἢ τὰς θλίψεις μας, τοὺς ἐνθουσιασμοὺς ἢ τὰς δοκιμασίας μας! Ἀλλὰ ποῦ στηριζόμεθα ὅταν ὑψῶμεν τὰς ψυχάς μας πρὸς Αὐτὸν ἐν προσευχῇ; Εἰς τὴν δικαιοσύνην μας, εἰς τὴν ἀγάπην μας, εἰς τὰ ἔργα μας; Ἐὰν δὲν ἀντελήφθημεν ἀκόμη ποία πρέπει νὰ εἶναι

ἡ βάσις τῶν σχέσεών μας μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἂς προσέξωμεν εἰς τὴν λεπτότητα τοῦ μηνύματος τῶν δοκιμαζομένων ἀδελφῶν πρὸς τὸν Κύριον. Τὸ πᾶν βασίζεται εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ὅλη ἡ σχέσις μας μὲ τὸν οὐρανόν. Ὅ,τι ἀληθεύει περὶ τῶν αἰτίων τῆς σωτηρίας μας, ἀληθεύει καὶ περὶ τῆς βάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας δέον νὰ οἰκοδομῆται πᾶσα σχέσις μας μὲ τὸν Χριστόν: «Οὐχὶ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, τὰ ὁποῖα ἐπράξαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔλεος Αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς» (Τίτ. γ΄. 5).

Δοκιμάζεσαι παντοιοτρόπως; Στεῖλε τὸ μήνυμά σου πρὸς τὸν Χριστόν· ἀλλὰ μὴ ἀφήσῃς νὰ προπορευθῇ ὁ ἑαυτός σου καὶ ὅ,τι ἔπραξας σὺ χάριν τοῦ Χριστοῦ. Πολλάκις μᾶς παρασύρει ὁ Πονηρὸς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ περὶ ἡμῶν αὐτῶν. Θέσον μᾶλλον ἐν ἀρχῇ τοῦ μηνύματός σου τὴν ἀνέκφραστον ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ πρὸς Σέ. Τότε εὑρίσκεσαι εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ πρέπουσαν ὁδόν, ἥτις φέρει τὸν Χριστὸν ἀπὸ τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐντὸς τοῦ οἴκου καὶ πρὸ τοῦ μνημείου τοῦ Λαζάρου ἐν Βηθανίᾳ.

Β΄. ***Τὸ μήνυμα ὡρμήθη ἀπὸ βαθυτάτην ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Χριστόν.*** Ἂν πρέπῃ κἄτι τι νὰ συνοδεύῃ τὸ μήνυμά μας πρὸς τὸν Χριστόν, ὁσάκις ἀπευθυνόμεθα πρὸς Αὐτόν, τοῦτο εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη μας. Αἱ δύο ἀδελφαὶ θὰ ἐφήρμοσαν βεβαίως κάθε γνωστὸν τότε θεραπευτικὸν μέσον διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦντος ἀδελφοῦ των. Οὐδεὶς δύναται νὰ τὰς κατακρίνῃ ἐὰν ἐκάλεσαν καὶ κἄποιον ἰατρὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ νὰ ἐπιληφθῇ τῆς θεραπείας τοῦ ἀσθενοῦς, Ἡ ἐμπιστοσύνη των ὅμως ἐστράφη ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὸν Χριστόν. Πόσον σπουδαῖον μάθημα! Εἰς οὐδεμίαν τῶν περιστάσεων τῆς ζωῆς εἶναι ἀκατάλληλος ὁ Χριστός. Τοὐναντίον δὲ εἰς πλείστας περιστάσεις τὰ ἀνθρώπινα μέσα, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἄξια ἐκτιμήσεως, δὲν εἶναι καὶ ἀποτελεσματικά. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς οὐδέποτε σφάλλει καὶ οὐδέποτε εἶναι περιττός. Ὁ Χριστὸς δικαιοῦται νὰ ἦναι τὸ κέντρον τῆς ἐμπιστοσύνης μας καὶ τῶν ἐλπίδων μας.

Τῆς ἀληθείας ταύτης εἶχον ἤδη ἀλάνθαστον πεῖραν αἱ δύο ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν συνάντησίν των μὲ τὸν Κύριον, αἱ πρῶται λέξεις αἱ ὁποῖαι ἐξῆλθον ἐκ τῶν χειλέων των ἦσαν: «Κύριε, ἐὰν ἦσο ἐδῶ, ὁ ἀδελφός μου δὲν ἤθελεν ἀποθάνει» (ἐδάφ. 21, 32). Μακρὰ πεῖρα εἶχε διδάξει αὐτὰς ὅτι ὁ Κύριος δύναται τὰ πάντα. Τὸν εἶχον παρακολουθήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ πολλάκις ἐνῷ κατέφευγεν εἰς τὸν οἶκόν των, θὰ παρέστησαν αὐτόπται μάρτυρες τῶν θαυμάτων καὶ τῶν εὐεργεσιῶν Αὐτοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντας. Ἡ ἐπανειλημμένη πεῖρα προκαλεῖ τὴν ἐμπιστοσύνην. Καὶ διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ὁ Κύριος εὑρίσκετο τότε μακράν, ἔσπευσαν νὰ Τὸν καταστήσουν κοινωνὸν τῆς θλίψεώς των μὲ ἔκφρασιν βαθυτάτης ἐμπιστοσύνης πρὸς Αὐτόν. Δὲν ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσουν πρὸς τὸν Κύριον ποίαν ἐμπιστοσύνην τρέφουν πρὸς Αὐτόν. Τὸ γεγονός, ὅτι ἀπηυθύνθησαν πρὸς Αὐτόν, ὡμίλει εὐγλώττως περὶ τούτου. Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης εἶναι ὅτι ***δὲν ἀπηύθυναν πρὸς Αὐτὸν ἀπέλπιδα ἔκκλησιν*** ὅπως σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ διότι ἐχάνετο ὁ ἀδελφός των. Ἠρκέσθησαν νὰ ἀναφέρουν ἁπλῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβαινεν εἰς τὸν οἶκον των, ἐμπιστευόμεναι μᾶλλον εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ

παρὰ εἰς τὴν πειστικότητα τῆς ἰδικῆς των ἐκκλήσεως. Ποῖον μεγαλεῖον Χριστιανικοῦ χαρακτῆρος διαλάμπει μέσα ἀπὸ τοὺς ὀλίγους καὶ ἁπλοῦς λόγους τοῦ θλιβεροῦ ἀγγέλματος. Νομίζομεν πολλάκις ὅτι πρέπει νὰ παρατάξωμεν ἐπιχειρήματα καὶ δικαιολογίας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μας, ἐνῷ ἀναφέρομεν πρὸς Αὐτὸν τὰς περιστάσεις μας, καὶ νὰ Τὸν διαβεβαιώσωμεν ἐπανειλημμένως περὶ τῆς ἐμπιστοσύνης μας. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰς μετὰ τοῦ Χριστοῦ σχέσεις μας, τὰς μεταφέρομεν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν σχέσεών μας μὲ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Εἷς δοῦλος τοῦ Κυρίου ἀπεχωρίσθη μίαν ἑσπέραν ἀπὸ τοὺς σπουδαστάς του, οἵ ὁποῖοι τὸν παρηκολούθησαν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς κατακλίσεώς του. Καὶ τότε ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς ὑψώσας τὴν καρδίαν του πρὸς τὸν Θεόν, ἠκούσθη λέγων: «Κύριε, αἱ παλαιαί μας σχέσεις εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί». Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν σύντομον προσευχὴν κατεκλίθη. Δὲν ἐχρειάζοντο περισσότεραι λέξεις διὰ νὰ ἐκφράσῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην του πρὸς Αὐτόν, στηριζομένην εἰς τὴν πιστότητα τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχε λάβει τοσαύτην πεῖραν. Ὁμίλησον πρὸς τὸν Χριστὸν μὲ ὀλίγους λόγους, ἔκθεσον πρὸς Αὐτὸν ὅ,τι σὲ ἀπασχολεῖ καὶ σὲ θλίβει, χωρὶς νὰ ἐκτραπῇς εἰς φιλολογίαν ἢ εἰς ἀπέλπιδα ἔκκλησιν. Ἀλλ᾿ ἄς ἐξέλθουν οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας σου γεμᾶτοι ἀπὸ ἐμπιστοσύνην. Δὲν θὰ βραδύνῃς νὰ ἴδῃς τὴν χεῖρά Του ὁδηγοῦσαν τὸ πηδάλιον τῆς ζωῆς σου, διότι Ἐκεῖνος γνωρίζει, ἀγαπᾷ καὶ φροντίζει. Ἀρέσκεται εἰς ἔλεος.

Γ′. ***Τὸ ἀντικείμενον τοῦ μηνύματος ἦτο ἡ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου.***

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παρισταμένους κατὰ τὴν ὥραν, καθ᾿ ἥν ὁ Κύριος ἐδάκρυσε πρὸ τοῦ γενικοῦ πένθους διὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαζάρου, εἶπον: «Δὲν ἠδύνατο οὗτος, ὅστις ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλοὺς τοῦ τυφλοῦ, νὰ κάμῃ ὥστε καὶ οὗτος νὰ μὴ ἀποθάνῃ;» (ἐδάφ. 37). Ποσάκις τοιαύτης φύσεως ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίαι ἐγείρονται εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καὶ τῶν ἐκ πεποιθήσεως Χριστιανῶν! Ἐπικρατεῖ ἡ ἀδικαιολόγητος ἰδέα ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ σώζωνται ἀπὸ ὅλας τὰς δυσμενεῖς περιστάσεις τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν ἐπανειλημμέναι τοιαῦται περιστάσεις μᾶς καταλάβωσιν, ἀφίνομεν νὰ δημιουργῆται εἰς τὴν καρδίαν μας ἕνα παράπονον πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὰς πολλάς μας δοκιμασίας. Τοῦτο ἀποδεικνύει δυσπιστίαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ προσπάθειαν τοῦ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν παιδείαν τοῦ Κυρίου, διὰ τῆς ὁποίας Ἐκεῖνος παρασκευάζει τὴν τελειοποίησιν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρός μας κατὰ Χριστόν. Κατὰ τὴν κοινὴν λογικήν, ὁ ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ τότε δὲν θὰ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ. Δὲν πρέπει νὰ ἀσθενήσωμεν, διότι εἴμεθα τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τότε ἐλαχίστην θὰ ἀποκομίσωμεν πεῖραν καὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Τοιαύτας σκέψεις, αἵτινες δὲν εὑρίσκουν θέσιν διὰ τὰς ἀσθενείας καὶ τὰ παθήματα εἰς τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν, ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν ἔχομεν εἰσέλθει εἰς τὸ νόημα καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐπιτρέπει τὴν παιδείαν ἐν τῇ ζωῇ μας. Ἡ κατανόησις τοῦ σκοποῦ τῶν πάσης φύσεως θλίψεων εἶναι ζήτημα πείρας πνευματικῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ταπεινώσεως. Ἡ ἐπικοινωνία, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ

καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου, εἶχεν ἤδη διδάξει αὐτὰς τὸ μάθημα τοῦτο. Ὅθεν δὲν παρεπονέθησαν πρὸς Αὐτὸν διότι ἠσθένησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Λάζαρος. Τὸ μάθημα ὅμως τοῦτο ἔδιδεν εἰς αὐτὰς τὸ δικαίωμα καὶ τὸ θάρρος νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς δεινῆς δοκιμασίας των. Καὶ ἡ εὐκαιρία αὕτη ἐξεδηλώθη μὲ ἀληθῆ πνευματικὸν θρίαμβον τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς βαθυτάτης ἐμπιστοσύνης τῶν δύο ἀδελφῶν ἀφ' ἑτέρου. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐρωτηματικὰ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὸν πνευματικὸν κόσμον, διὰ τὰ ὁποῖα ἐπιφυλάσσεται ἡ ἀπάντησις ὅταν θὰ ἴδωμεν «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» καὶ οὐχὶ ὡς τώρα «διὰ κατόπτρου αἰνιγματωδῶς». Ἐὰν ὅμως δὲν ἔχωμεν ἑτοίμην τὴν ἀπάντησιν εἰς ὅλας τὰς ἀπορίας μας, ἔχομεν ὅμως τὸ ὑψηλὸν προνόμιον νὰ φέρωμεν ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ ὅλας τὰς δυσκολίας, τὰς ἀντιξόους περιστάσεις καὶ τὰς θλίψεις τῆς ζωῆς, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι Αὐτὸς ἐνδιαφέρεται περὶ τούτων περισσότερον καὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, καὶ ἀναλαμβάνει ἐπὶ τῆς καρδίας Του ὁλόκληρον τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον πιέζει τὰς ἰδικάς μας καρδίας. Δὲν εἶναι τοῦτο ἔξοχος χάρις; Δὲν εἶναι ὑψηλὸν προνόμιον τὸ νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπευθύνωμεν μήνυμα πρὸς τὸν Κύριον ὁσάκις θλιβόμεθα ἢ χαίρωμεν; Εὐλογημένον μέσον, τὸ ὁποῖον μᾶς εἰσάγει εἰς τοιαύτην σχέσιν μὲ τὸν Κύριόν μας, ἔστω καὶ ὅταν τοῦτο φέρῃ τὸ ὄνομα ὀδύνη! Ἀπὸ τὴν κλίνην τῆς ἀσθενείας καὶ ἀπὸ τὸ χωνευτήριον τῆς θλίψεως ἐξέλαμψαν πολλάκις οἱ φωτεινότεροι ἀδάμαντες τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος. Ὁ Χριστιανὸς δὲν ὑποτάσσεται ***εἰς τὸ μοιραῖον*** ἀλλὰ παραχωρεῖ ἑαυτὸν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Καλλιτέχνου, ἔχων, τὴν βεβαιότητα ὅτι κάτω ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῆς θείας σμίλης θὰ ἀνακύψῃ κάποιον ἀριστούργημα φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ ὡραιοτέρου τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. «Κύριε, ἴδε, ὅν φιλεῖς ἀσθενεῖ». Πρῶτον, ἡ ἀγάπη, δεύτερον, ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ τρίτον, ἡ ἀσθένεια. Αὐτὴ εἶναι ἡ σειρὰ τῶν σκέψεων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἀπασχολοῦν τὸ Χριστιανικὸν πνεῦμα, ὁσάκις χειμάζεται τὸ εὔθραυστον σκήνωμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσθένεια σφυρηλατεῖ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ὁδηγεῖ πλησιέστερον πρὸς τὴν αἰωνίαν Ἀγάπην.

Ἂς μὴ παρακάμψωμεν τὴν σημασίαν καὶ τὸ βάθος τοῦ μηνύματος, ἐνῷ σιωπηλοὶ παρακολουθοῦμεν τὴν ἀγωνίαν τοῦ θνήσκοντος Λαζάρου. Ἂς σκεφθῶμεν ὅτι τὸ μήνυμα ἀπετέλεσε τὸν πρόλογον τοῦ μεγάλου θαύματος τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεώς του, καὶ ἄς μὴ ἀμελήσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὸ πνεῦμα τοῦ μηνύματος τούτου, ἵνα κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀπευθυνθῶμεν πρὸς τὸν Λυτρωτὴν ἡμῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς δοκιμασίας. Ἀσφαλῶς τότε δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ λάβωμεν πεῖραν τῆς ἐξόχου ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν γλυκύτητα οὐδέποτε θὰ ἐξαντλήσωμεν.

Χανία. ***Γ. Ε. Π.***

Η ΕΛΠΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

«Ἤσθε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ὄντες ἄνευ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ».
(Ἐφεσ. β΄. 12)

Εἰς τὸ ὡς ἄνω κεφάλαιον περιγράφεται ὑπὸ τοῦ θεοπνεύστου Παύλου ἡ θέσις καὶ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ παλαιᾷ ζωῇ ὡς ἀπογόνου τοῦ πεπτωκότος Ἀδάμ, καὶ τοῦ κατόπιν δι᾽ ἀναγεννήσεως ἀξιωθέντος τῆς ἐν Χριστῷ νέας καὶ ἁγίας ζωῆς σεσωσμένου πιστοῦ.

Δὲν ὑπάρχει θλιβερωτέρα κατάστασις ἀπὸ τὴν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον περιγραφομένην κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν διατελοῦσιν οἱ μὴ εὑρόντες τὴν μόνην πηγὴν τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας καὶ μακαριότητος: ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ***ἐλπιδα μὴ ἔχοντες*** καὶ ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ χωρὶς Θεοῦ καὶ χωρὶς Χριστοῦ.

1) ***Ποῖοι εἶναι οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα;*** Οὗτοι ὑπάγονται εἰς τρεῖς τάξεις:

α) Ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀμφιβάλλουν ἢ ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς σοφοῦ, παντοδυνάμου, ἀγαπῶντος Θεοῦ καὶ Κυβερνήτου τοῦ Σύμπαντος, δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Πρέπει νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ τῆς πραγματικῆς, ἀσφαλοῦς καὶ θείας προελεύσεως ἐλπίδος, ἥτις στηρίζεται ***ἐπὶ τῆς πιστότητος καὶ παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ,*** καὶ τῆς ἀπατηλῆς καὶ κενῆς ἐλπίδος, ἥτις εἶναι ἐφεύρεσις τῆς ἐσκοτισμένης ἀνθρωπίνης διανοίας. Διότι ὑπάρχουσι μυριάδες ἀνθρώπων, οἵτινες ἐγκαταλείποντες καὶ περιφρονοῦντες τὴν πραγματικὴν πηγὴν τῶν ζώντων ὑδάτων, τὸν ζῶντα Θεόν, δημιουργοῦσι δι᾽ ἑαυτοὺς μίαν ἀπαταλὴν ἐλπίδα, ἥτις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δοκιμασίας δὲν δύναται νὰ σταθῇ, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ πιστοῦ Θεοῦ στηριζομένη ἐλπὶς «***δὲν καταισχύνει***».

β) Ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν θεοπνευστίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ δὲν τρέφονται διὰ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτῆς, δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τῆς αἰωνιότητος· καὶ διὰ τοῦτο πᾶσα ὑπόμνησις περὶ θανάτου ταράσσει αὐτοὺς καὶ προκαλεῖ τὸν φόβον καὶ τὸν θρῆνον αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι τὴν παρρησίαν νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ δικαίου Θεοῦ, ὅστις, ὅσον εἶναι οἰκτίρμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος εἰς τοὺς ἐπικαλουμένους Αὐτόν, καὶ τιμῶντας τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ ἀγαπητοῦ Αὐτοῦ Υἱοῦ, τόσον εἶναι δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη Αὐτοῦ ἀπαιτεῖ τὴν τιμωρίαν πάσης παραβάσεως καὶ ἁμαρτίας, ἡ δὲ μεγαλειτέρα ἁμαρτία εἶναι ἡ περιφρόνησις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δωρεὰν προσφερομένης σωτηρίας διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τετελεσμένον ἔργον τῆς Θείας ἐξιλεώσεως.

γ) Οἱ πιστεύοντες μὲν εἰς τὴν Γραφὴν ὡς τὸν θεόπνευστον Λόγον τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ μὴ δεχόμενοι τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἀτομικὸν αὐτῶν Σωτῆρα καὶ Κύριον, δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα. Εἶναι πολὺ σαφὴς ἡ διακήρυξις τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ: «Ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὅστις ὅμως ἀπειθεῖ εἰς τὸν Υἱόν, δὲν θέλει ἴδει ζωὴν ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω αὐτοῦ» (Ἰω. γ΄. 36).

2. ***Εἰς ποῖα σημεῖα αἱ τρεῖς αὗται τάξεις δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα;***

α) Δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα βεβαίαν καὶ ἐπὶ σταθεροῦ θεμελίου στηριζομένην ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ παρόντος κόσμου. Πόσους ἑκατομμυριούχους τῆς χθὲς ἀπαντῶμεν σήμερον στερουμένους καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου! Τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου εἶναι πρόσκαιρα, καὶ οὐδεὶς ἐχέφρων ἄνθρωπος δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι καὶ θὰ ἦναι μέχρι τέλους κύριος καὶ κάτοχος αὐτῶν. Ἀλλὰ παραδέχεται ἑκὼν ἄκων τὴν ἀλήθειαν τῆς σοφῆς ῥήσεως: «Σήμερον ἐμοῦ, αὔριον ἄλλου, καὶ οὐδέποτε οὐδενός!» Ἐπίσης δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐγγύησιν τῆς διαρκοῦς ἱκανότητος νὰ ἀπολαύσωσι τὰ κοσμικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ καὶ ἂν ἀκόμη εὑρίσκωνται διαρκῶς ὑπὸ τὴν κατοχήν των. Μία ἀσθένεια ἀνίατος ἀφαιρεῖ τὴν ἱκανότητα νὰ ἀπολαύσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου, πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων ἐκοπίασε πολυτρόπως, μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὰ ἀπήλαυε καθ᾿ ὅλην του τὴν ζωήν· καὶ ἡ διάψευσις τῆς ἐλπίδος του ταύτης τὸν καθιστᾷ δυστυχῆ καὶ ἀξιολύπητον. Καὶ ἐκ τρίτου, δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐγγύησιν διαρκοῦς ζωῆς, ὡς δεικνύεται ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ ἄφρονος πλουσίου τῆς Γραφῆς, ὅστις ἐζήτει τὴν εὐφροσύνην αὐτοῦ εἰς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν. Τῷ ὄντι πόσον ἀνόητος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅστις νομίζει ὅτι ἡ ψυχή του δύναται νὰ εὐφραίνεται εἰς τὰ πρόσκαιρα, ἐνῷ ἡ μόνη εὐφροσύνη τῆς ψυχῆς εἶναι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου της καὶ «εἶναι χορτασμὸς εὐφροσύνης τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ».

γ) Ἀλλ᾿ ἀσυγκρίτως σκληροτέρα ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἔχουσιν ἐλπίδα ***περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς.*** 1) Ἄνθρωπος ἄνευ Χριστοῦ δὲν ἔχει ἐλπίδα περὶ τῆς μετὰ θάνατον μακαριότητος. Διὰ τὸν τοιοῦτον ὁ θάνατος εἶναι πρόξενος φρίκης ὡς πήδημα εἰς τὸ ζοφερὸν σκότος τῆς αἰωνιότητος, ἄνευ ἐφοδίου καὶ βεβαιότητος περὶ τῆς καταστάσεως, ἥτις τὸν περιμένει πέραν τοῦ τάφου· καὶ θὰ εὑρεθῇ εἰς τὸν τόπον τῶν βασάνων μετὰ τοῦ πλουσίου τῆς παραβολῆς, ὅστις ἐζήτει ἀπὸ τὸν πτωχὸν Λάζαρον νὰ βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ εἰς ὕδωρ καὶ νὰ δροσίσῃ τὴν γλῶσσάν του. 2) Δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς χαροποιᾶς συναντήσεως τῶν προαπελθόντων ἀγαπητῶν προσώπων. 3) Δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἐν Χριστῷ συγχωρήσεως καὶ σωτηρίας. 4) Δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα νὰ διαφύγῃ τῆς κρίσεως, ἣν θὰ ἐπιφέρῃ ὁ Θεὸς κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπιστίας. Πόσον λυπηρὰ εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ ἄνευ Θεοῦ, ἄνευ Χριστοῦ, ἄνευ ἐλπίδος ἀνθρώπου εἴς τε τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν!

3. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὡς ἄνω κατηγορίαν τῶν ἄνευ ἐλπίδος ἀνθρώπων, ὑπάρχει μία ἄλλη τάξις ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ὀνομάζει ***μακαρίους,*** διότι ἐλπίζουσιν ἐπ᾿ Αὐτὸν (Ψαλμ. λδ΄. 8). Εἶναι τῷόντι μακάριοι οἱ τοιοῦτοι διότι ἡ ἐλπίς των εἶναι αὐτὸς ὁ Κύριος (Παροιμ. γ΄. 26).

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ πιστὸς ἔχει ἐλπίδα διά τε τὸν παρόντα βίον καὶ διὰ τὴν αἰωνιότητα. α) Ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ εἰς πᾶσαν περίστασιν τοῦ βίου καὶ δι᾿ ὅλας τὰς ἀνάγκας του καταφεύγει εἰς τὴν μόνην ἀκένωτον πηγὴν πάσης εὐλογίας, τὸν ἀψευδῆ, ἀναλλοίωτον καὶ παντοδύναμον Θεόν, ὡς πρὸς φιλόστοργον πατέρα, ἐνθαρρυνόμενος ἐκ τῶν μυρίων Αὐτοῦ ὑποσχέσεων: «Δὲν θέλω σὲ ἀφήσει, οὔτε ἐγκαταλείψει ποτέ». «Ἐπὶ τῶν παλαμῶν μου σὲ ἐξωγρά-

φησα, δὲν θέλεις λησμονηθῇ». «Μὴ μεριμνᾶτε περὶ μηδενός». κλπ. Ἐκεῖνος ὅστις τὸν ἴδιον ἑαυτὸν Υἱὸν δὲν ἐφείσθη, δὲν θέλει χαρίσει ἡμῖν τὰ πάντα μετ' Αὐτοῦ; Ὁ πιστὸς ἀκόμη καὶ ὅταν εὑρεθῇ εἰς δυσκόλους περιστάσεις, δὲν γογγύζει οὐδὲ ὀλιγοψυχεῖ, ἀλλ' ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐνθρονισμένος Χριστός, ὁ Κύριος καὶ Βασιλεύς του, εἶναι «ἡ ἀσάλευστος ἐλπὶς τῆς δόξης» (Κολοσσ. α'. 27). Καὶ ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ του εὐφραίνεται ἡ καρδία του μὲ τὰς παρηγορίας τοῦ Θεοῦ διότι πιστεύει ὅτι τὰ πάντα συνεργοῦσι διὰ τὸ ἀγαθόν του. Οἱ ἔχοντες ἐν εἰλικρινείᾳ τὸν Θεὸν ὡς τὴν μόνην ἐλπίδα των δὲν στεροῦνται οὐδενὸς ἀγαθοῦ, τρεφόμενοι διαρκῶς διὰ τῶν θείων Αὐτοῦ ἐπαγγελιῶν καὶ εἶναι πλουσιώτερος καὶ ἐν βαθείᾳ ἀκόμη πτωχείᾳ, ἀπὸ τοὺς βαθυπλούτους τοῦ κόσμου τούτου. «Μέγας πλουτισμὸς εἶναι ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας» (Α'. Τιμ. ς'. 6.).

β) Ὁ πιστὸς ἔχει βεβαίαν ἐλπίδα περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, διότι ἡ σωτηρία του εἶναι ἐξησφαλισμένη καὶ ἐσφραγισμένη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διακηρύττοντος; «Ὁ πιστεύων εἰς Ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν δὲν ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν», καὶ «οὐδεὶς ἁρπάζει τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ ἐκ τῶν χειρῶν μου».

Διὰ τὸν πιστὸν ὁ θάνατος δὲν εἶναι πρόξενος τρόμου καὶ ταραχῆς, ἀλλὰ μία γέφυρα ἐκ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, ἐκ τῶν προσκαίρων εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ ἐκ τῶν κακουχιῶν εἰς τὴν μακαριότητα. Ὁ μέγας εὐαγγελιστὴς Μούδη (Moody) κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς συνεκοινώνει ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει μὲ τὸν Σωτῆρα του, δοξολογῶν Αὐτὸν μὲ τὰ μόλις κινούμενα χείλη του· καὶ ὅταν οἱ οἰκεῖοι του ἠθέλησαν νὰ τὸν ἐξυπνήσωσιν νομίζοντες ὅτι ὀνειρευόμενος παραλήρει, ἤνοιξεν αὐτὸς διὰ μίαν στιγμὴν τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ μὲ ἀδύνατον ἀλλὰ γλυκεῖαν φωνὴν τοῖς εἶπε: «Διατὶ μὲ ἐξυπνήσατε, παιδιά μου, καὶ ἠθελήσατε νὰ μὲ ἐπαναφέρητε ἐκ τῆς αἰωνιότητος εἰς τὸν πρόσκαιρον αὐτὸν κόσμον; Ὢ! ἐκεῖ τὰ πάντα ἦσαν ὡραῖα καὶ θαυμάσια! Ἡ λάμψις τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου μου δὲν περιγράφεται, χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, ὕμνοι καὶ δοξολογίαι πλημμυροῦν τὰ πάντα... Σήμερον εἶναι ἡ εὐτυχεστέρα ἡμέρα τῆς ζωῆς μου! Καλὴν ἀντάμωσιν, παιδιά μου εἰς τὸν ὡραῖον καὶ αἰώνιόν μας οἶκον ἐκεῖ, τὸν ὁποῖον μᾶς ἔχει προετοιμάσει ὁ πιστός μας Σωτήρ!» καὶ μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἔκλεισεν ἐν εἰρήνῃ διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπελθὼν εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν ἐν Κυρίῳ. Ὢ μακαρία καὶ βεβαία ἐλπὶς τοῦ πιστοῦ! ἡ εὐφραίνουσα τὴν ψυχὴν καὶ γλυκαίνουσα πᾶσαν πικρίαν τῆς ζωῆς! «Ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης».

3. Ποία εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐλπίδος ταύτης; Εἶναι ἐλπὶς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἔχουσα τὴν πηγήν της εἰς τὰς ὑποσχέσεις Αὐτοῦ τοῦ αἰωνίου Θεοῦ (Τιτ.α'2). Εἶναι ***ἐλπὶς ζῶσα,*** ὡς στηριζομένη εἰς τὸν ζῶντα Θεόν. (Α' Πέτρ. α' 3). Εἶναι ***ἐλπὶς ἀσφαλὴς καὶ βεβαία,*** ὅπως εἶναι ἀναλλοίωτος ἡ φύσις αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος αὐτῆς (Ἑβρ. ϛ' 19). Εἶναι ***ἐλπὶς μακαρία,*** ὡς πηγάζουσα ἐξ Αὐτοῦ τοῦ μακαρίου Θεοῦ καὶ καθιστῶσα μακάριον τὸν κατέχοντα αὐτὴν (Τίτ. β'. 13) ἐν

βεβαίᾳ ἀναμονῇ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Κυρίῳ μακαριότητα κατὰ τὴν ἔλευσιν Αὐτοῦ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καθαριζόμενος διὰ τῆς χάριτος Αὐτοῦ (Α' Ἰωάν. γ'. 3). Εἶναι **ἐλπὶς δόξης** «ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν» ὡς Κύριος καὶ Κυβερνήτης τῆς ζωῆς ἡμῶν κατὰ πάντα κατὰ τὸ ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα διὰ νὰ παραδώσῃ ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ Πατρός Του ἀμώμους ἐν δόξῃ.

«Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ Κύριον, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος εἶναι ἡ ἐλπίς. Διότι θέλει εἶσθαι ὡς δένδρον πεφυτευμένον πλησίον τῶν ὑδάτων τὸ ὁποῖον ἐξαπλώνει τὰς ρίζας αὐτοῦ πλησίον τοῦ ποταμοῦ, καὶ δὲν θέλει ἴδει ὅταν ἔρχεται τὸ καῦμα ἀλλὰ τὸ φύλλον αὐτοῦ θέλει θάλλει· καὶ δὲν θέλει μεριμνήσει ἐν τῷ ἔτει τῆς ἀνομβρίας οὐδὲ θέλει παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνῃ καρπὸν» (Ἱερεμ. ιζ' 7—9).

Φίλε ἀναγνῶστα, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ γονυπετὴς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἐξέτασον σεαυτὸν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου Αὐτοῦ καὶ ἴδε εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκεις. Διότι οὐδετέρα κατάστασις δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἄνευ Χριστοῦ καὶ ἄνευ ἐλπίδος, καὶ τῶν ἐχόντων ἐν Χριστῷ ἔνδοξον ἐλπίδα περί τε τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Καὶ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν πρὸ τοῦ νὰ φωτισθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νοός σου, ὥστε νὰ γνωρίσῃς «ποία εἶναι ἡ ἐλπὶς τῆς προσκλήσεως Αὐτοῦ, καὶ ὁ πλοῦτος τῆς κληρονομίας Αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους· καὶ τὶ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας» (Ἐφεσ. α'. 17—20). Καὶ ἡ ζωή σου θὰ γίνῃ συνεχὴς δοξολογία πρὸς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου καὶ εὐλογία διὰ τοὺς γύρω σου ἀνθρώπους, τοὺς ζῶντας ἄνευ Χριστοῦ καὶ ἄνευ ἐλπίδος. Ἀμήν.

Πλάτων Λεβίδης

ΠΕΡΙ ΑΓΓΕΛΩΝ

Παρά τινος συνδρομητοῦ ἐλάβομεν τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Ἀστέρος»,

*Πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ τοῦ Ματθ. ιη' 10: «Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι **οἱ ἄγγελοι αὐτῶν** ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς;» Ἐὰν «μικροί» λέγωνται ἐδῶ τὰ παιδία, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι κάθε παιδὶ ἔχει καὶ ἕνα ἄγγελον ἰδικόν του ἐν οὐρανοῖς; Τότε τί εἶναι οἱ ἄγγελοι; Ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ ἢ ἀντιπρόσωποι καὶ φύλακες τῶν ἀνθρώπων;*

Μετὰ τιμῆς
Εἷς συνδρομητής σας

Ἐκπληροῦντες τὴν παράκλησιν τοῦ φίλου συνδρομητοῦ, θὰ ἐκθέσωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγ. Γραφῆς περὶ ἀγγέλων. Ἔξω τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πληροφορίας περὶ τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ περὶ τοιούτων ἀΰλων καὶ πνευματικῶν ὄντων οὐδὲν δύναται νὰ γνωσθῇ ἐξ ἀν-

θρωπίνης σοφίας ἢ γνώσεως, ἀλλὰ μόνον ὅ,τι ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ ἀποκαλύψῃ ἡμῖν ἐν τῷ Λόγῳ Αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ὅλης λοιπὸν Γραφικῆς διδασκαλίας περὶ ἀγγέλων συνάγομεν:

I. *Περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν.*

Ὅτι εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ, πλασθέντα πρὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐχὶ θεοὶ ἢ ἡμίθεοι, οἵους ἐπεδείκνυον τὰ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Οἱ ἄγγελοι φαίνονται πλασθέντες πρὸ τοῦ ἀνθρώπου, διότι κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου μᾶς λέγει ἡ Γραφὴ ὅτι «οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἠλάλαζον» (Ἰὼβ λη'. 7). Οὔτε ἀναφέρει τι ἡ Γραφὴ περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ἀγγέλων εἰς τὴν κατὰ σειρὰν ἀφήγησιν τῆς κοσμογονίας, Ἀλλ' ὁ Παῦλος ὑπονοεῖ ἀναμφιβόλως τὴν πλάσιν των, ὅταν λέγῃ: «Ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) ἐκτίσθησαν τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι» (Κολοσσ. α'. 16). Τὸ δὲ βιβλίον τῆς Γενέσεως περιγράφει μόνον τὴν δημιουργίαν τῆς ὁρατῆς κτίσεως. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Διαβόλου εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἔνδειξις τοῦ ὅτι οἱ ἄγγελοι, καλοί τε καὶ πονηροί, προϋπῆρχον τοῦ ἀνθρώπου, Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἁπλῆ εἰκασία ἀνθρωπίνη, καθότι ἡ Γραφὴ οὐδεμίαν ρητὴν πληροφορίαν μᾶς παρέχει περὶ τούτου.

Ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι πλάσματα ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου, ὑπεράνθρωπα, πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς μαρτυρεῖται. Ὁ Ψαλμῳδὸς λέγει: «Σὺ δὲ ἐποίησας [τὸν ἄνθρωπον] ὀλίγον τι κατώτερον τῶν ἀγγέλων» (Ψαλμ. η'. 5). Καὶ κατὰ τὴν ἁγιότητα, τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν οἱ ἄγγελοι εἶναι ἀνώτεροι τοῦ ἀνθρώπου (Β'. Πέτρ. β'. 11, Β'. Σαμ. ιδ'. 20), εἶναι ὅμως ὄντα ὄχι ἄπειρα, ὡς ὁ Θεός, ἀλλὰ πεπερασμένα (ἂν καὶ ὀλιγώτερον πεπερασμένα τοῦ ἀνθρώπου) καὶ μὲ περιωρισμένην γνῶσιν εἰς διάφορα ζητήματα (Μάρκ. ιγ'. 32, Α'. Πέτρ, α'. 12). Φαίνονται δὲ μετέχοντες καὶ ἀνθρωπίνων τινων ἀδυναμιῶν καὶ ὑποκείμενοι εἰς πειρασμούς· διότι ἡ Γραφὴ ρητῶς λέγει ὅτι ἄγγελοί τινες ἡμάρτησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Β'. Πέτρ. β'. 4) καὶ ὅτι τινὲς τῶν ἀγγέλων (ὅπως βραδύτερον ὁ ἄνθρωπος) ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐτήρησαν τὴν πρώτην των ἀξίαν ἢ ἀρχὴν (Ἰούδα, 6) ἀλλ' εἶναι ἔκτοτε ἔκπτωτοι καὶ ἀπόβλητοι τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὀνομάζονται «ἄγγελοι τοῦ Διαβόλου» (Ματθ. κε'. 41, Ἀποκάλ. ιβ'. 9). Περὶ τοῦ πῶς καὶ διατὶ ἀπεστάτησαν, οὐδὲν γνωρίζομεν,

Τοιουτοτρόπως εὑρίσκομεν διακρινομένους τοὺς ἀγγέλους εἰς καλοὺς καὶ πονηρούς. Εἰς τὴν μελέτην ταύτην θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν μόνον οἱ καλοὶ ἄγγελοι, οἵτινες λέγονται καὶ «ἅγιοι» (Δανιὴλ δ'. 13, 23, Ματθ. κε'. 31), Ἐπίσης ἡ Γραφὴ μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀγγέλων ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν «ἄρχοντες» ἔχοντες ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγγέλων. Διὰ τοὺς τοιούτους «ἄρχοντας» ἐγεννήθη ὁ τίτλος «ἀρχάγγελος» καὶ τοιούτους ἀρχαγγέλους ὀνομάζει ἡ Γραφὴ μόνον δύο—τὸν Μιχαὴλ (Δαν. ι'. 13, ιβ'. 1, Ἰούδα 9, Ἀποκ. ιβ'. 7) καὶ τὸν Γαβριὴλ (Λουκ. α'. 19).

Τὸ ζήτημα τοῦ ἂν οἱ ἄγγελοι ἔχωσι σωματικὴν ἐμφάνισιν ἢ ὄχι, καὶ αὐτὸ δὲν διασαφηνίζεται ὑπὸ τῆς Γραφῆς, Εἰς τὰς ἐμφανίσεις ἀγγέλων, αἵτινες ἐκεῖ ἀναγράφονται, βεβαίως οἱ ἐμφανισθέντες θὰ εἶχον ὁρατὴν μορφήν, διὰ νὰ γίνουν ἀντιληπτοὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἂν ὅμως τὴν τοιαύτην ὁρατὴν μορφὴν ἔφερον διαρκῶς οἱ ἄγγελοι ἢ προσελάμβανον αὐτὴν μόνον ὁσάκις ἐστέλλοντο εἰς τοιαύτας εἰδικὰς ἀποστολάς, δὲν γνωρίζομεν. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν οἱ ἄγγελοι γενικῶς ἔχωσι πάντοτε ὁρατὰ ἀνθρωπόμορφα σώματα, ταῦτα ἀναμφιβόλως εἶναι διάφορα τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων κατὰ τὴν σύστασιν καὶ φύσιν—εἶναι πιθανῶς ἄϋλα σώματα μὴ ὑποκείμενα εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, Οἱ ἀρχαιότεροι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας Ἰουστῖνος, Εἰρηναῖος, Ἀθηναγόρας, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς, Τερτυλλιανὸς καὶ Αὐγουστῖνος ἦσαν τῆς γνώμης ὅτι ὅλα τὰ πνευματικὰ ὄντα, πλὴν τοῦ Θεοῦ, ἔχουσι σώματα τόσον λεπτά, ὥστε νὰ μὴ ὑποπίπτουν εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις, εἰμὴ ὁσάκις θέλουν αὐτοὶ ἢ ὁ ἀποστέλλων αὐτοὺς Θεὸς νὰ γίνουν ἀντιληπτοὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

II. *Περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀγγέλων.*

Περὶ τούτου ἡ Ἁγ. Γραφὴ μᾶς δίδει περισσοτέρας πληροφορίας ἢ περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν.

(α) Ὅτι εἶναι (ὡς καὶ ὁ τίτλος αὐτῶν ὑποδηλοῖ) ***ἀγγελιαφόροι***, κομισταὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐκτελεσταὶ τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα τούτου. Εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἐπίσης. Ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ζαχαρίαν καὶ εἰς τὴν Παρθένον Μαριὰμ (Λουκ. α'. 11, 19, 26, 27). Ἄγγελος Κυρίου ἐφάνη εἰς τὸν Ἰωσὴφ (Ματθ. α'. 20) καὶ εἰς τοὺς παρὰ τὴν Βηθλεὲμ ποιμένας (Λουκ. β' 9), Ἄγγελος ἐξήγαγε τοὺς ἀποστόλους ἐκ τῆς φυλακῆς (Πράξ. ε'. 19) καὶ ὁμοίως βραδύτερον τὸν Πέτρον (Πράξ. ιβ'. 7). Ἄγγελος ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τὸν Φίλιππον (Πράξ. η'. 26) Ἄγγελος ἐφάνη εἰς τὸν Κορνήλιον ἐν Καισαρείᾳ (Πράξ. ι'. 3) καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην ἐν Πάτμῳ (Ἀποκάλ. κα'. 9). Ἄγγελοι ἐπίσης προσῆλθον κοὶ ὑπηρέτουν τὸν Κύριον ἡμῶν μετὰ τὸν πειρασμὸν Αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ (Ματθ δ'. 11) καὶ κατὰ τὴν ἀγωνίαν Αὐτοῦ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ (Λουκ. κβ'. 43). Ἐπίσης ἄγγελος ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ μνημείου κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ δύο ἄγγελοι πρὸ τοῦ μνημείου ἀνήγγειλαν τὴν ἀνάστασιν πρὸς τὰς μυροφόρους γυναῖκας (Ματθ. κη'. 2, Λουκ. κδ', 42). Τέλος δύο ἄγγελοι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, ὡμίλησαν πρὸς τοὺς μαθητὰς (Πράξ. α'. 10—11). Γενικῶς δὲ οἱ ἄγγελοι περιγράφονται ὡς «πνεύματα λειτουργικὰ εἰς ὑπηρεσίαν ἀποστελλόμενα» (Ἑβρ. α'. 14).

Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀγγέλων, ὡς τὴν βλέπομεν ἐκ τῆς Γραφῆς, ἀποβλέπει κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κατοικοῦντας τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν ἡμῶν. Βεβαίως ἡ γῆ ἀποτελεῖ ἓν ἐλάχιστον σῶμα εἰς τὸ ἀπέραντον Σύμπαν τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι ἀποστέλλονται ὑπὸ τοῦ Κυριάρχου τοῦ Σύμπαντος δι' ὑπηρεσίαν καὶ εἰς ἄλλα οὐράνια σώματα, ὧν γνωρίζομεν μὲν τὴν ὕπαρξιν ἐκ τῆς ἀστρονομίας ἀλλὰ περὶ ὧν

τίποτε ἄλλο δὲν γνωρίζομεν. Ἡ Γραφὴ οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἀναφέρει, διότι αὕτη εἶναι ἡ Θεία ἀποκάλυψις πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος τῆς γῆς ἡμῶν καὶ μόνον. Ὥστε μᾶς πληροφορεῖ μόνον ὅτι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀποστέλλονται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς διαφώτισιν, πρὸς νουθεσίαν καὶ πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν. «Θέλει προστάξει εἰς τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ περὶ σοῦ, διὰ νὰ σὲ διαφυλάττωσιν ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου· θέλουσι σὲ σηκώνει ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου» (Ψαλμ. ϟα'. 11).

(β) Εἰς τὴν Π. Διαθήκην ἀναφέρονται καὶ ***ἄγγελοι φύλακες ἐθνῶν*** (Δανιὴλ ι'. 13, 20). Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης, ἥτις ἦτο εὐρύτατα διαδεδομένη μεταξὺ τῶν Ἑβραίων τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπήγασε σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ δοξασία περὶ ***ἀγγέλων φυλάκων τῶν ἀτόμων,*** εἰς ἣν δοξασίαν προφανῶς ἀναφέρεται ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὸ χωρίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζητεῖ ἐξηγήσεις ὁ ὡς ἄνω συνδρομητὴς ἡμῶν.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκφράζεται ἀλληγορικῶς, ἀναφερόμενος εἰς τὴν εἰρημένην γενικῶς διαδεδομένην τότε μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων δοξασίαν καὶ τοῖς λέγει: «Ἀφοῦ ἀκόμη καὶ οἱ μικροί, τὰ μικρὰ παιδιά, ἔχουν φύλακας ἀγγέλους, προσέχετε μὴ καταφρονήσητε αὐτά». Ὅπως εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ Λάζαρος ἀποθανὼν ἐφέρθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραὰμ (Λουκ. ις'. 22) πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἀλληγορικῶς καὶ ὄχι κυριολεκτικῶς, συμφώνως πρὸς τὰς τότε ἐπικρατούσας Ἰουδαϊκὰς δοξασίας, οὕτω καὶ εἰς τὸ προκείμενον χωρίον ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ μεταφορικῶς περὶ τῶν ἀγγέλων τῶν μικρῶν παιδίων.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς ὁ Θεός, ὡς ἀγαθὸς Πατήρ, ἐπιβλέπει γενικῶς μὲν εἰς τὰς τύχας ὅλων τῶν πλασμάτων Του, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καθ' ὅλου καὶ πρωτίστως εἰς τοὺς πιστούς Του καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδία, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι «τῶν τοιούτων εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. ι'. 14). Τοῦτο ὀνομάζομεν γενικῶς ***Θείαν Πρόνοιαν***· δυνάμεθα δὲ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς Προνοίας ταύτης ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τοὺς ἀγγέλους Αὐτοῦ ὡς ***ἐκτελεστικὰ ὄργανα.*** Τοῦτο (καὶ τοῦτο μόνον) ἐξάγεται ἐκ τῶν ἱερῶν κειμένων τοῦ Θείου Λόγου.

Δυστυχῶς ἡ διδασκαλία αὕτη τῆς Γραφῆς, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλαι, παρεμορφώθη καὶ ἐνοθεύθη διὰ ἀνθρωπίνων προσθηκῶν καὶ ἐπινοήσεων, ὥστε τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς Θείας Προνοίας, νὰ ἐκθειάζωνται ὡς αὐτὰ ἀποτελοῦντα καὶ ἐνασκοῦντα τὴν Θείαν Πρόνοιαν· καὶ κατὰ συνέπειαν, νὰ ἀποδίδηται εἰς τοὺς ἀγγέλους ἡ τιμή, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις τοὺς διευθύνει καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς ὄργανα Αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι λίαν ἐνωρὶς (ἀκόμη καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων) εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἡ (Ἰουδαϊκὴ) πλάνη τῆς ἐξαιρετικῆς καὶ ὑπερβολικῆς εὐλαβείας πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ὁ Παῦλος καθιστᾷ προσεκτικοὺς τοὺς Κολοσσαεῖς Χριστιανοὺς ἀπέναντι τῶν τοιούτων ἑτεροδιδασκαλιῶν: «Μηδεὶς ἂς στερήσῃ ὑμᾶς τοῦ βραβείου μὲ προσποίησιν ταπεινοφροσύνης καὶ μὲ ***θρησκείαν τῶν ἀγγέλων,*** ἐμβατεύων εἰς [πράγματα] τὰ ὁποῖα δὲν εἶδε... καὶ μὴ κρατῶν τὴν κεφαλὴν [τὸν Χριστόν]» (Κολ.

β'. 18). Τὰ αὐτὰ παρακάτω χαρακτηρίζει ὁ Ἀπόστολος ὡς «ἐθελοθρησκείαν» (ἐδ. 23), ἤτοι, θρησκείαν αὐτόβουλον, αὐθαίρετον, τῆς ἰδίας τοῦ ἀνθρώπου ἐφευρέσεως καὶ ἀρεσκείας. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅτε ἐζήτησε νὰ προσκυνήσῃ τὸν ἄγγελον τῆς Ἀποκαλύψεως, νομίζων ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἠμποδίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀγγέλου, εἰπόντος ἐπιτακτικῶς: «Ὅρα μή· σύνδουλός σου γάρ εἰμι, .. τῷ Θεῷ προσκύνησον» (Ἀποκάλ. ιθ'. 10).

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς σαφεῖς ταύτας ἀποστολικὰς καὶ Γραφικὰς ἐνδείξεις, ἡ προσκύνησις καὶ ἐπίκλησις τῶν ἀγγέλων διεδόθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρώτων αἰώνων, ὥστε ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος τοῦ ἔτους 364 μετὰ Χριστὸν νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῆς διὰ τοῦ 35ου αὐτῆς κανόνος, ἔχοντος ὡς ἑξῆς:

«Ὅτι οὐδεὶς Χριστιανὸς δεῖ ἐγκαταλείπειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπιέναι καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν καὶ συνάξεις ποιεῖν. Ἅπερ ἀπηγόρευται. Εἴ τις οὖν εὑρεθῇ ταύτῃ τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρείᾳ σχολάζων, ἔστω ἀνάθεμα· ὅτι ἐγκατέλιπε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰδωλολατρείᾳ προσῆλθεν».

Εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ἐπισυνάπτει τὸ «Πηδάλιον» τὴν ἑξῆς ἀρκετὰ παλαιὰν ἑρμηνείαν;

«Ὁ Ἅγ. Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Παναρίοις λέγει ὅτι ἦτον αἵρεσις παλαιὰ τῶν ὀνομαζομένων Ἀγγελικῶν, οἵτινες ἐδίδασκον ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν Χριστὸν εἰς βοήθειαν... ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἀνθρωπίνην, καθότι καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ὑπὲρ ἄνθρωπον. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπικαλούμεθα τοὺς ἀγγέλους εἰς ταῦτα. Αὕτη δὲ ἦτον κρυφὴ πλάνη τοῦ Διαβόλου, ἵνα ἐκ τῆς τοιαύτης προσποιητῆς εὐλαβείας καὶ ταπεινώσεως καταντήσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπικαλοῦνται ὡς θεοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ λατρεύουν τὴν κτίσιν μᾶλλον παρὰ τὸν κτίσαντα, ὃ καὶ ἐπηκολούθησεν εἰς αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὁ παρὼν κανὼν ἀναθεματίζει τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, ὅπου ἀφίνουν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, συνάγονται δὲ εἰς ναοὺς τῶν ἀγγέλων· (ἦτον γάρ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἕως εἰς τὸν καιρόν του, ναὸς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Λαοδικείας) διὰ τοιαύτην αἰτίαν καὶ ἐπικαλοῦνται αὐτοὺς ὡς θεοὺς καὶ ἀκολούθως μὲ τὸν κεκρυμμένον τοῦτον τρόπον εἰδωλολάτραι καὶ κτισματολάτραι γίνονται». (Ὅρα Πηδάλιον, σ. 253).

Δυστυχῶς ἡ προσκύνησις τῶν ἀγγέλων δὲν ἐσταμάτησεν οὔτε μὲ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς ***τὴν προσκύνησιν καὶ ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων ἐν γένει*** ὡς μεσιτῶν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῷ μήτε οἱ ἅγιοι μήτε οἱ ἄγγελοι δύνανται νὰ ἀκούουν τὰς προσευχάς, αἵτινες τοῖς ἀπευθύνονται ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἀφοῦ δὲν εἶναι πανταχοῦ παρόντες ἀλλ' οὔτε καὶ καρδιογνῶσται εἶναι, ὥστε νὰ διακρίνουν τοὺς ἐν εἰλικρινεῖ πίστει ἐπικαλουμένους αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ὑποκριτάς. Διότι πανταχοῦ παρὼν καὶ καρδιογνώστης ***εἶναι μόνον ὁ Θεὸς*** καὶ ***εἰς Αὐτὸν μόνον*** πρέπει νὰ ἀπευθύνεται προσευχή. Ἄλλως τε καὶ ἡ Γραφὴ διδάσκει σαφῶς καὶ ρητῶς ὅτι «***εἷς μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων***, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς» (Α' Τιμόθ. β'. 4).

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω, λέγομεν ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι ἅγια πνεύματα, ἐκτελοῦντα τὰς βουλὰς καὶ διαταγὰς τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ἀναμφιβόλως εἶναι τὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς Θείας Προνοίας ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων. Πέραν τούτου οὐδὲν περὶ τῆς δράσεώς των γνωρίζομεν καὶ οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν δυνά-

μεθα νὰ ἔχωμεν πρὸς αὐτούς. Οὔτε δυνάμεθα οὔτε πρέπει νὰ τοὺς ἐπικαλώμεθα, διότι αὐτοὶ μόνον τοῦ Θεοῦ διαταγὰς ἐκτελοῦν καὶ ὄχι παρακλήσεις ἀνθρώπων. Πᾶσα δὲ ἡμῶν προσευχὴ καὶ ἱκεσία καὶ ἐλπὶς πρέπει νὰ στρέφεται πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ μόνου Μεσίτου καὶ Λυτρωτοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅστις σώζει εἰς τὸ παντελὲς τοὺς προσερχομένους δι' Αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, ζῶν πάντοτε διὰ νὰ μεσιτεύῃ ὑπὲρ αὐτῶν (Ἑβρ. ζ'. 25).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΩΣΗΕ

Ὁ Ὡσηὲ εἶναι ἕτερος προφήτης, ὅστις ἐπροφήτευσεν εἰς τὸ Βόρειον Βασίλειον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε καὶ ὁ ἴδιος Ἦλθεν ὀλίγον τι κατόπιν τοῦ Ἀμὼς (725 π. Χρ.). Ἡ κατάστασις τοῦ Ἰσραὴλ ἦτο ὁποία καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀμώς, καὶ ἀκόμη χειροτέρα· ἑπομένως καὶ ἡ καταστροφὴ ἐγγυτέρα. Διὰ τοῦτο αἱ προφητεῖαι τοῦ Ὡσηὲ ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τὰς προφητείας τοῦ Ἀμώς. Ὅπως ὁ Ἀμώς, οὕτω καὶ αὐτὸς καταγγέλλει τὰς ἁμαρτίας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐξαγγέλλει ὅτι ἡ καταστροφὴ εἶναι βεβαία καὶ ἐγγύς, ἐὰν ὁ λαὸς δὲν διορθωθῇ. Διαφέρει ὅμως ὁ Ὡσηὲ τοῦ Ἀμὼς εἰς ἓν πολὺ οὐσιῶδες σημεῖον, Ὁ Ἀμὼς παρουσιάζει τὸν Θεὸν ὡς δίκαιον μὲν ἀλλὰ καὶ αὐστηρὸν κριτὴν τοῦ Ἰσραήλ, ὅστις ὄχι μόνον δεικνύει τὴν ἀποδοκιμασίαν Του ἀλλὰ καὶ προαγγέλλει τὴν δικαίαν τιμωρίαν Του, ἥτις ἀναμένει τὸν Ἰσραήλ. Ὁ Ὡσηὲ πράττει τὸ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο. Ἀποκαλύπτει εἰς τὸν Ἰσραὴλ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πλήρης συμπαθείας, συγκαταβατικότητος καὶ συγχωρητικότητος, καὶ ὑπομιμνήσκει εἰς τὸν Ἰσραὴλ ὅτι, ἐὰν δείξῃ σημεῖα μετανοίας, ὁ Θεὸς προθύμως θὰ τὸν προσδεχθῇ καὶ θὰ τὸν ἐλεήσῃ. Διὸ ἐπανειλημμένως ὁ Ὡσηὲ προσκαλεῖ τὸν Ἰσραὴλ εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, Ὁ Θεός, κατὰ τὸν Ὡσηέ, θλίβεται διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ Ἰσραήλ, Οἱ Ἰσραηλῖται δὲν εἶναι διὰ τὸν Θεὸν ἁπλῶς εἷς ὑπήκοος λαός, ἀλλὰ τέκνα τῆς οἰκογενείας Του, τέκνα ὅμως ἀποστατήσαντα, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ὡς πατὴρ μὲ στοργὴν θέλει νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον, διὰ νὰ ἐκτιμήσουν καὶ νὰ δεχθοῦν τὰς εὐλογίας Του. Ὁ Θεὸς τοῦ Ὡσηὲ εἶναι ***ὁ πατὴρ τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ.*** Ὁ Ἀμὼς εἰς τὰς προφητείας του δίδει τὴν μεγαλειτέραν ἔμφασιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὡσηὲ εἰς τὴν ἀγάπην Του, Ἡ ἀντίληψις τοῦ Ὡσηὲ περὶ τοῦ Θεοῦ προσεγγίζει πρὸς τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει τις ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ Αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ὡσηὲ ἴσως εἶναι ὁ εὐαγγελικώτερος ὅλων τῶν προφητῶν, μηδὲ αὐτοῦ τοῦ Ἡσαΐα ἐξαιρουμένου.

Καὶ εἰς ἓν ἄλλο ἀκόμη σημεῖον ὁ Ὡσηὲ διαφέρει τοῦ Ἀμώς. Ὁ Ἀμὼς τονίζει πολὺ τὸ ***ἠθικὸν*** μέρος τῆς θρησκείας, ἤτοι, τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ***ὑπακοήν***. Ὁ Ὡσηὲ δίδει μεγάλην ἔμφασιν εἰς τὴν θρησκείαν καθ' ἑαυτήν, δηλαδὴ εἰς τὸν ***σεβασμόν,*** τὴν ***ἀφοσίωσιν*** καὶ τὴν ***ἐμπι-***

στοσύνην εἰς τὸν Θεόν. Ὅστις ἔχει θρησκείαν, ὅστις δηλαδή σέβεται, τιμᾷ, ἀφοσιοῦται εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐμπιστεύεται εἰς Αὐτόν, εἶναι φυσικὸν νὰ προσέχῃ εἰς τὰς ἐντολάς Του καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς νόμους Του καὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ θέλημά Του.

Τίς ὁ προφήτης Ὡσηέ. Εἰς τὸ πρῶτον ἐδάφιον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Ὡσηὲ ἦτο υἱὸς τοῦ Βεηρί, καὶ ὅτι ἐπροφήτευσεν κατὰ τὰς ἡμέρας Ὀζίου, Ἰωάθαμ, Ἄχαζ καὶ Ἑζεκίου, βασιλέων τοῦ Ἰούδα, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἱεροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Ἰωάς, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ. Εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτος ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἦλθεν ἡ προφητικὴ ἔμπνευσις εἰς τὸν Ὡσηέ, Ὁ Ὡσηὲ εἶχε νυμφευθῇ μίαν πτωχὴν νέαν ὀνομαζομένην Γόμερ, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀγαπήσει πολύ, Μετὰ τῆς γυναικός του ταύτης ἀπέκτησε τρία τέκνα—μίαν θυγατέρα καὶ δύο υἱούς. Καὶ εἰς τὰ τρία τέκνα του ἔδωκε συμβολικὰ ὀνόματα· κατωτέρω θὰ ἴδωμεν διατί. Ἀλλ' ἡ γυνὴ αὕτη, ἄν καὶ εἶχεν ἀγαπηθῇ τόσον πολύ, ἀπεδείχθη ἄπιοτος σύζυγος. Ἐγκατέλειψε τὸν σύζυγόν της καὶ ἀπῆλθε μὲ διαφόρους ἐραστάς. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκτροπῆς ταύτης ἦτο ὀλέθριον δι' αὐτήν· εἶχεν ἐκπέσει τοσοῦτον, ὥστε εἶχε καταντήσει νὰ γίνῃ δούλη καὶ νὰ ἐκτεθῇ πρὸς πώλησιν. Ὁ Ὡσηὲ εἶδεν ὅτι ἡ μεγάλη ἀγάπη του πρὸς αὐτὴν ἦτο ματαία, διότι τὴν ἐπεδαψίλευσεν εἰς μίαν ἀναξίαν γυναῖκα. Καὶ ὅμως κἄτι ἀσύνηθες συνέβη εἰς τὴν καρδίαν του. Ἀντὶ νὰ τὴν μισήσῃ καὶ νὰ τὴν ἀποστραφῇ, ᾐσθάνθη δι' αὐτὴν μίαν ἰδιαιτέραν λύπην, καὶ ὅταν εἶδε ποῦ εἶχε καταντήσει, ἠθέλησε νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν στοργήν του καί, εἰ δυνατόν, νὰ τὴν μεταβάλῃ καὶ νὰ τὴν ἀναμορφώσῃ. Ἐπίστευεν ὅτι τοιαύτη τις ἀναμόρφωσις ἦτο δυνατή, ἐὰν αὐτὸς τὴν συνεχώρει καὶ ἐδείκνυεν πρὸς αὐτὴν συμπάθειαν καὶ ἐνδιαφέρον. Ἀγόμενος λοιπὸν ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὑπῆγε καὶ τὴν ἠγόρασεν ἀντὶ δεκαπέντε ἀργυρίων καὶ ἑνὸς χομὸρ κριθῆς, καὶ τὴν προσέλαβεν εἰς τὸν οἶκόν του. Δὲν τὴν ἀποκατέστησεν ἀμέσως εἰς τὴν θέσιν συζύγου, ἀλλὰ τὴν προσέλαβεν ὑπὸ δοκιμασίαν, ἵνα διὰ συμπαθητικῶν νουθεσιῶν κερδίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν καρδίαν της καὶ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν προτέραν καθαρότητα. Ἐὰν τοῦτο κατωρθοῦτο, τότε θὰ ἠκολούθει ἡ ὁριστικὴ ἀποκατάστασις μεταξύ των καὶ θὰ ἦτο δυνατὴ μία εὐτυχὴς συζυγικὴ συμβίωσις.

Εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην ἀτυχίαν καὶ εἰς τὴν ἀτομικήν του ταύτην συμπεριφορὰν πρὸς τὴν ἄπιστον σύζυγόν του ὁ Ὡσηὲ διαβλέπει τὴν σχέσιν, ἥτις ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Θεὸς ἦτο ὁ ἀγαπήσας τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἐπιδαψιλεύσας εἰς αὐτὸν ὅλην του τὴν στοργὴν καὶ τὰς πλουσίας του εὐλογίας. Τί ἦτο ὁ Ἰσραήλ : Εἷς καταφρονημένος καὶ ὑπόδουλος εἰς τοὺς Αἰγυπτίους λαός. Ὁ Θεὸς ὅμως τὸν ἐξήγαγεν ἐξ Αἰγύπτου, τὸν ὡδήγησε διὰ τῆς ἐρήμου καὶ τὸν ἀποκατέστησεν εἰς τὴν πλουσίαν γῆν τῆς Χαναάν. Ἔκτοτε ἐξηκολούθει νὰ τὸν εὐλογῇ πολλαχῶς καὶ τὸν ἔκαμεν ἔθνος μέγα. Ἀπέναντι ὅλης αὐτῆς τῆς ἀγάπης, καὶ τῶν πολλαπλῶν τοῦ Θεοῦ εὐλογιῶν ποίαν στάσιν ἔλαβεν ὁ Ἰσραήλ; ἔδειξε μίαν συμπεριφορὰν ἀχαριστίας καὶ ἀποστασίας. Ἀφῆκε τὸν Θεὸν καὶ ἠκολούθησε τὸν Βαάλ, υἱοθετήσας τὴν λατρείαν αὐτοῦ. Ποίαν στάσιν ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὁ Θεὸς ἀπέναντί του, κατόπιν τοιαύτης ἀποστασίας; Νὰ τὸν

μισήση; νὰ τὸν ἀποστραφῇ; νὰ τὸν ἐγκαταλείψη εἰς τὴν τύχην του; Ὄχι! Ὁ Θεὸς ἐλυπήθη καὶ συνεπάθησε τὸν Ἰσραήλ, ἀνέλαβε νὰ τὸν βοηθήση ὅπως ἐγερθῇ ἐκ τῆς πτώσεώς του, νὰ τὸν νουθετήση καὶ νὰ τὸν διδάξη ὅπως τὸν φέρη εἰς συναίσθησιν καὶ εἰς μετάνοιαν, ὅταν δὲ τοῦτο θὰ κατωρθοῦτο νὰ τὸν συγχωρήση, νὰ τὸν προσδεχθῇ καὶ νὰ τὸν ἀποκαταστήση εἰς τὴν προτέραν του θέσιν (ἴδε κεφ. ια'. 1—7, καὶ 8—11). Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Ὠσηὲ εἶναι ἴσως τὸ ὡραιότερον.

Ἡ κατάστασις τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ὠσηέ ἦτο εἰς ἄκρον ἐλεεινή. Ἦτο ἡ σκοτεινοτέρα ἐποχὴ τῆς ἱστορίας του ὡς ἔθνους καὶ ὡς κοινωνίας. ***Πολιτικῶς,*** διὰ τὸν Ἰσραὴλ ἦτο μία ἐποχὴ ἐσωτερικῆς ἀναρχίας καὶ ἐξαρθρώσεως. Ὁ εἷς βασιλεὺς ἐφόνευε τὸν ἄλλον διὰ νὰ λάβη τὴν ἀρχὴν καὶ κανεὶς δὲν ἐσκέπτετο σοβαρῶς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἕκαστος διὰ τὴν ἰδικήν του μόνον ἀσφάλειαν καὶ δόξαν. ***Κοινωνικῶς,*** ἡ ζωὴ τοῦ Ἰσραὴλ ἦτο μία ἀκατονόμαστος καταδυνάστευσις. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἰσχυροὶ κατεπίεζον καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τὸν λαὸν καὶ πανταχοῦ ἐπεκράτει τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου. Οἱ μεγιστᾶνες καὶ αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς κατακρίνονται ἐπὶ δωροδοκίᾳ, φόνῳ καὶ ἀσεβείᾳ. ***Ἠθικῶς,*** ὁ Ἰσραὴλ εἶχεν ἐκτραπῇ εἰς πᾶν εἶδος διαφθορᾶς καὶ ἀκολασίας. ***Θρησκευτικῶς,*** ἂν καὶ διετηρεῖτο ἀκόμη ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰεχωβᾶ καὶ ἡ λατρεία Αὐτοῦ, ἀμφότεραι ὅμως εἶχον ἀλλοιωθῇ, διότι ὁ Ἰσραὴλ ὁμοῦ μὲ τὸν Ἰεχωβᾶ ἐλάτρευε καὶ τὸν Βάαλ, μὲ τοῦ ὁποίου τὰς εἰδωλολατρικὰς συνηθείας καὶ τελετὰς πρὸ πολλοῦ εἶχε μιανθῇ. Αἱ συμβουλαὶ καὶ αἱ καταγγελίαι τῶν προφητῶν ἦσαν ἀνωφελεῖς· ὁ λαὸς δὲν τὰς ἐδέχετο, ἡ κατάστασις ἦτο ἀθεράπευτος. Δι' ὅλα ταῦτα ἡ ἐθνικὴ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπόστασις κατέρρεεν καὶ τὸ ὁριστικὸν τέλος ἐπλησίαζεν. Ἀντὶ νὰ ἐνισχύσουν ἑαυτοὺς οἱ Ἰσραηλῖται ἐμπιστευόμενοι εἰς τὸν Θεὸν καὶ μεταβάλλοντες τρόπον ζωῆς, κατέφευγον διὰ βοήθειαν εἰς τὰ πλησίον αὐτῶν εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Αἰγυπτίους, μεθ' ὧν προσεπάθουν νὰ συνάψουν συμμαχίας διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ σταθοῦν. Ἀλλ' οὐδ' εἰς τοῦτο συνεφώνουν. Διῃρημένοι ἐσωτερικῶς, ἄλλοι ἐζήτουν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἄλλοι τὴν τῶν Αἰγυπτίων, μὴ βλέποντες ὅτι στενὴ σχέσις μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλον ἰσχυρὸν γείτονα ἐξέθετεν αὐτοὺς εἰς μεγαλείτερον κίνδυνον καὶ ἁπλῶς ἐπέσπευδε τὴν ὑποδούλωσίν των εἰς τὸν ἕνα ἢ εἰς τὸν ἄλλον. Συνεχεῖς πόλεμοι, ἄφρων πολιτική, ἐσωτερικαὶ διακρίσεις καὶ διαμάχαι, ἀταξία εἰς ὅλα καὶ διαφθορὰ γενική, ἐξήντλησαν καὶ ἐμάραναν τὸ ἔθνος, καὶ ἔφεραν τὸ μοιραῖον τέλος τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεώς του.

Αἱ προφητεῖαι τοῦ Ὠσηέ. Ὅπως ὁ Ἀμώς, οὕτω ὁ Ὠσηὲ ἀρχικῶς ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Ἰσραήλ, καταγγέλλων τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἐξαγγέλλων τὴν Θείαν τιμωρίαν δι' αὐτάς. Εἰς τὸν πρῶτον υἱόν του ἔδωκε τὸ συμβολικὸν ὄνομα ***Ἰεζραέλ,*** τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔμελλε νὰ τιμωρήση τὸν Ἰσραὴλ «ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰεζραέλ» (α'. 4—5). Εἰς τὴν κατόπιν γεννηθεῖσαν θυγατέρα του ἔδωκε τὸ ὄνομα ***Λὸ-ρουχαμμά,*** τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν «οὐκ ἠλεημένη»· διότι ὁ Θεὸς κατ' ἀρχὰς δὲν θὰ ἐδείκνυεν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἔλεος. Εἰς δὲ τὸν δεύτερον υἱόν του ἔδωκε τὸ ὄνομα ***Λὸ-ἀμμί,*** τὸ ὁποῖον ἐσήμαινεν «Οὐ λαός μου»,

διότι ὁ Ἰσραὴλ εἶχε παύσει νὰ ἦναι λαὸς τοῦ Θεοῦ (α'. 6—9). Αἱ ὀνομασίαι αὗται τῶν τέκνων του δεικνύουν πῶς ὁ Ὡσηὲ ᾐσθάνετο τὴν θέσιν τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἡ κακοδαιμονία του καὶ ἡ καταστροφή του ὠφείλοντο εἰς τὴν ἀποξένωσίν του ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἰς σειρὰν κηρυγμάτων ὁ Ὡσηὲ ἤλεγξε τὸν Ἰσραὴλ διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ προεῖπε τὴν καταστροφήν του. Ἰδιαιτέρως κατεφέρθη κατὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν προφητῶν, οἵτινες ἀντὶ νὰ διδάξουν καὶ νὰ ποδηγετήσουν τὸν λαόν, κατήρχοντο οἱ ἴδιοι εἰς τὸ ἁμαρτωλόν του ἐπίπεδον (κεφ. δ'). Ἐπίσης κατέκρινε πικρῶς τὰς κακίας καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν κυβερνώντων καὶ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς (κεφ. ζ').

Ἐν τούτοις, ἐμπνεόμενος ὁ Ὡσηὲ ἀπὸ τὴν ἰδίαν του οἰκογενειακὴν πεῖραν, αἰσθάνεται ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ δικαία ἀποδοκιμασία τοῦ Θεοῦ νὰ σημαίνῃ παντοτεινὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ἰσραήλ. Ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ ἔλθῃ καταστροφὴ δὲν θὰ ἦτο εἰμὴ μία πατρικὴ τιμωρία πρὸς σωφρονισμὸν καὶ διόρθωσιν. Ὁ Θεός ὡς πατὴρ τοῦ Ἰσραήλ, θὰ ἐδείκνυε πάλιν τὴν πατρικήν Του στοργὴν καὶ θὰ ἠλέει τὸν λαόν Του. Μετὰ τὴν δοκιμασίαν καὶ τὴν παιδείαν ὁ Ἰσραὴλ θὰ ἤρχετο εἰς συναίσθησιν καὶ μετάνοιαν, θὰ προσέφευγεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ πάλιν θὰ ἀπεκαθίστατο. «Εἴπατε πρὸς τοὺς ἀδελφούς σας ***Ἀμμί***» (=λαός μου) «καὶ πρὸς τὰς ἀδελφάς σας) ***Ρουχαμμά*** (=ἠλεημένη)». Προσκαλεῖ δὲ τὸν Ἰσραὴλ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, ὑποσχόμενος ἐπανόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν· ἡ μετάνοια ὅμως πρέπει νὰ ἦναι εἰλικρινὴς καὶ διαρκὴς (ἴδε κεφ. ϛ'. 1—6, ιδ'. 1—8). Δυστυχῶς ὁ Ἰσραὴλ δὲν μετενόησε καὶ ἡ καταστροφὴ ἐπῆλθε. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν αἱ προαισθήσεις αὗται τοῦ Ὡσηὲ διὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ λαοῦ του ἐπραγματοποιήθησαν.

Μαθήματα. 1. Ὁ Ὡσηὲ εἰς τὰς διδασκαλίας του ἵσταται ἴσως πλησιέστερον τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐκ τῶν ἀρχαίων Προφητῶν. Ἀποδοκιμάζει τὴν ἁμαρτίαν καὶ διακηρύττει ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς εἶναι τιμωρία, καταστροφή, θάνατος. Ἀποκαλύπτει ὅμως συγχρόνως ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν, ἕτοιμος πάντοτε νὰ προσδεχθῇ τὰ ἐκτραπέντα τέκνα του, νὰ τὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ τὰ ἀποκαταστήσῃ.

2. Ὁ Ὡσηὲ ἀνεκάλυψεν ὅτι ***ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη***· διότι ἡ ἀγάπη ἐθέρμαινε τὴν ἰδικήν του καρδίαν. Πόσην συμπάθειαν καὶ αὐταπάρνησιν ἔδειξεν εἰς τὴν ἀπιστήσασαν σύζυγόν του! Ἐσκέφθη λοιπὸν ὁ Ὡσηὲ: «Ἐὰν ἐγώ, ἀτελὴς ἄνθρωπος ὤν, αἰσθάνομαι οὕτω πως πρὸς τὴν ἀπιστήσασαν σύζυγόν μου, εἶναι δυνατὸν ὁ τέλειος καὶ ἀγαθὸς Θεὸς νὰ αἰσθάνεται διαφορετικὰ πρὸς τὰ ἐκτραπέντα τέκνα του;» Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐννοοῦν τὸν Θεόν, φανερώνουν ὅτι δὲν ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς τίποτε θεῖον. Τὸ καθῆκον τῶν ποιμένων, τῶν ἱεροκηρύκων καὶ τῶν θρησκευτικῶν διδασκάλων εἶναι νὰ ἀποκαλύψουν εἰς τὸν κόσμον τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τοῦ Θεοῦ, νὰ κηρύξουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη, εἶναι Πατήρ, ὅστις, ὡς ὁ πατὴρ τῆς παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου, δὲν παύει νὰ περιμένῃ τὰ τέκνα του νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς Αὐτόν.

3. Πολλάκις ἡ συζυγικὴ σχέσις λαμβάνεται ἐν τῇ Γραφῇ ὡς εἰκὼν τῆς σχέ-

σεως ἥτις συνδέει τὸν Θεὸν πρὸς τὸν λαόν Του. Καὶ ἀληθῶς πιστοτέρα εἰκὼν δὲν ὑπάρχει—ἑνότης, ἀμοιβαία ἐκτίμησις, ἀμοιβαία ἀγάπη, ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καὶ ἀληθὴς εὐτυχία—ὅλα αὐτὰ ἐννοοῦνται καὶ περιλαμβάνονται εἰς τὴν καλὴν συζυγικὴν σχέσιν.

4. Εἰς τὸ κεφ. δ' 6 τοῦ Ὠσηὲ ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς ἀποκαλυπτικά: «Ὁ λαός μου ἠφανίσθη δι' ἔλλειψιν γνώσεως». Ἐὰν ἡ ἄγνοια ἦναι βλαβερὰ εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἶναι πολὺ μᾶλλον καταστρεπτικὴ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας. Ἡ ἄγνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ θελήματός Του κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἢ εἰδωλολάτρην καὶ δεισιδαίμονα, ἢ φανατικὸν καὶ μισαλλόδοξον, ἢ τὸν ἄγει εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, τὸν κάμνει δηλαδὴ ἄθεον, ἄπιστον, ἀδιάφορον. Ἡ ἄγνοια τῆς ἀξίας τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς τὸν καθιστᾷ κοσμικόν, ἰδιοτελῆ, ἁμαρτωλόν, δυστυχῆ καὶ ἄθλιον.

5. Ἕνα ἄλλον μαργαρίτην εἰς τὰς προφητείας τοῦ Ὠσηὲ εὑρίσκομεν ἐν κεφ. ς'. 6: «Ἔλεος θέλω καὶ οὐχὶ θυσίαν· καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ μᾶλλον παρὰ ὁλοκαυτώματα». Οἱ Ἰσραηλῖται οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἔχουν τὴν ὀρθὴν ἐξωτερικὴν θρησκείαν, δηλαδὴ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τοὺς τύπους τοὺς ὁποίους ὥρισεν αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωϋσέως. Ἀλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἡ οὐσία τῆς θρησκείας ἀλλὰ μόνον οἱ τύποι αὐτῆς. Ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀγάπην, συμπάθειαν, συγχωρητικότητα, ἔλεος ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες Τὸν ἀναγνωρίζουν καὶ Τὸν λατρεύουν Ὁ Ἰησοῦς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ρητὸν τοῦ Ὠσηὲ λαμβάνει διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Φαρισαίους ποία εἶναι ἡ γνησία θρησκεία, ἡ ὁποία εὐαρεστεῖ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὁποίαν περιμένει ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες ὀνομάζονται τέκνα του (Ματθ. θ' 13, ιβ' 7).

Βοστώνη. **Χ. Γ. Τόκας**

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΛΟΥΚΑΡΙΣ

Τῇ 27 τρ. μηνὸς Ἰουνίου συμπληροῦνται 300 ἔτη ἀπὸ τοῦ βιαίου θανάτου τοῦ διακεκριμένου τούτου ἱεράρχου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὗτινος τὴν μνήμην σέβεται καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ Χριστιανωσύνη. Κατὰ τὸ ἔτος 1905 ὁ «Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς» ἐδημοσίευσε σειρὰν τεσσάρων ἄρθρων περὶ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως διὰ τοὺς περισσοτέρους τῶν σημερινῶν συνδρομητῶν μας θὰ ἦναι δύσκολος ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἄρθρων ἐκείνων, κρίνομεν καλὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 300-ετηρίδος τοῦ θανάτου του, νὰ διαλάβωμεν καὶ πάλιν δι' ὀλίγων περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις διεκρίθη διὰ τὸ Εὐαγγελικὸν καὶ φιλελεύθερον τῶν θρησκευτικῶν του ἰδεῶν εἰς ἐποχὴν τόσον ὀλίγον πεφωτισμένην πνευματικῶς.

***

Κύριλλος ὁ Λούκαρις, πρῴην Κωνσταντῖνος καλούμενος, ἦτο γόνος Ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας καὶ ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης τῷ 1572. Μετὰ στοιχειώδεις σπουδὰς ἐν τῇ γενετείρᾳ του πόλει, δωδεκαετὴς μόλις ἐστάλη πρὸς εὐρυτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνι-

κήν, Λατινικὴν καί Ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Τῷ 1589 ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταυΐου (Παδούης), ὅπου ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἠκροάσθη διαφόρους διασήμους τότε διδασκάλους καὶ λογίους, ἐν οἷς καὶ τὸν Παῦλον Σάρπι, δεινὸν πολέμιον τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν. Τὸ περιβάλλον τοῦ νεαροῦ Λουκάρεως ἐν Παδούῃ ἦτο πεποτισμένον μὲ τὰς νέας τότε ἰδέας τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων· ἔζη ἀκόμη ὁ Τάσσος καὶ ὁ Γαλιλαῖος καὶ πολλοὶ διακεκριμένοι Ἰταλοὶ λόγιοι, ὧν αἱ νεωτεριστικαὶ ἰδέαι εἶχον ἀφυπνίσει τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναμφιβόλως ὁ Λούκαρις ᾐσθάνθη ζωηρῶς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τούτων. Ἐπίσης ἐταξείδευσεν εἰς Ἑλβετίαν καὶ Βέλγιον (ἴσως καὶ εἰς Γερμανίαν) καὶ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Εὐαγγελικὴν Ἀναμόρφωσιν, ἥτις ἐπαφὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῷ ἀφῆκε βαθείας ἐντυπώσεις. Πάντως ἐκεῖ ἐν Παδούῃ ἐγεννήθη εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νεαροῦ Κρητὸς τὸ ὄνειρον τῆς ἀφυπνίσεως καὶ ἀναζωογονήσεως τοῦ τε Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας ἐκ τοῦ πνευματικοῦ μαρασμοῦ καὶ ληθάργου, εἰς ὃν εἶχον περιέλθει ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀλλοπίστων—μαρασμοῦ, ὅστις εἵλκυε κατ' αὐτῶν τὰς ἐντόνους προσηλυτιστικὰς ἐπιθέσεις τοῦ Παπισμοῦ.

Ἐπιστρέψας εἰς Κρήτην τῷ 1592, εἰκοσαετὴς μόλις προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του Μελετίου Πηγᾶ, τότε Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, μετ' ὀλίγον δὲ ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ σπουδαίᾳ ἀποστολῇ εἰς Πολωνίαν καὶ Οὐκρανίαν, ὅπου τότε διεξήγετο σφοδρὰ πάλη μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ὀρθοδόξων καὶ τῆς Ρ/Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀγωνιζομένης διὰ τῆς Οὐνίας νὰ τοὺς ἑλκύσῃ πρὸς τὸν Παπισμόν. Ἐκεῖ ὁ Λούκαρις εἰργάσθη ἐπὶ πενταετίαν πολὺ δραστηρίως, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἀποσκίρτησιν πολλῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τὴν Οὐνίαν καὶ ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς λεγομένης ***Ἀντι-ἀναμορφώσεως***, καθ' ἣν ὁ Παπισμός, κατόπιν ταῦ σοβαροῦ ρήγματος, ὅπερ ἐπέφερεν εἰς τὸ Ρ/Καθολικὸν οἰκοδόμημα ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος, εἶχεν ἐντείνει ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς ἕνα ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ κινήματος ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ἀπολεσθέντος ἐδάφους καὶ γοήτρου, διὰ τῆς ἀποσπάσεως τμημάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν πληθυσμῶν, οὓς ἀπώλεσεν ὁ Παπισμὸς διὰ τῆς Ἀναμορφώσεως. Ἡ εὐρυτάτη καὶ μαχητικὴ αὕτη προσπάθειο τοῦ Παπισμοῦ, ἐνεργουμένη κυρίως διὰ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, ὀνομάζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνοπτικᾶς «Ἀντι-αναμόρφωσις».

Ἡ πενταετὴς δρᾶσις τοῦ Λουκάρεως ἐν Πολωνίᾳ τὸν ἀνέδειξεν ὡς ἐπίφοβον πολέμιον τῶν Ἰησουϊτῶν ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ διαφθορὰ τῶν συνειδήσεων διὰ χρημάτων ἢ ὑποσχέσεων δὲν ἦτο τὸ μικρότερον τῶν ὅπλων τοῦ πολυμηχάνου τούτου τάγματος τοῦ Λογιόλα, καὶ καθ' ἣν οὐκ ὀλίγοι Ὀρθόδοξοι κληρικοὶ ἐδείκνυον ἀξιοθρήνητον ἀδυναμίαν χαρακτῆρος ἀπέναντι τῆς Παπικῆς προπαγάνδας. Καὶ ἡ προσοχὴ τῶν Ἰησουϊτῶν ἔκτοτε ἐστράφη πρὸς τὸν νεαρὸν Λούκαριν, ὅστις, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ διαφθαρῇ ἢ νὰ δελεασθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἔπρεπε νὰ ἀχρηστευθῇ διὰ τῆς συκοφαντίας.

Διὰ τοῦτο, ὅταν τῷ 1599 ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Πηγᾶς καὶ πάλιν εἰς Πολωνίαν, ὁ Ἰησουΐτης Πέτρος Σκάργα ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν δῆθεν τοῦ Λουκάρεως, φέρουσαν ἡμερομηνίαν 24 Ἰανουαρίου 1601, πρὸς τὸν ἐκεῖ Λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον Σολικόφσκι, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Λούκαρις παριστᾶτο ὡς ἐξαίρων τὴν ταυτότητα τῆς διδασκαλίας τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ρ/Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὑπεδείκνυεν ὅτι τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν ἐχώριζεν ἀγεφύρωτον χάσμα δογματικόν. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην οὐδέποτε διέψευσεν ὁ Λούκαρις, ἴσως διότι ἡ πλαστότης της ἦτο καταφανής, προκειμένου περὶ ἀνδρὸς τόσον πασιγνώστου καὶ κεκηρυγμένου πολεμίου τοῦ Παπισμοῦ ὅσον αὐτός Διέψευσεν ὅμως καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Πηγᾶς ἑτέραν φήμην, ἣν διέδωκαν ἐν Πολωνίᾳ οἱ Ἰησουΐται πρὸς κλονισμὸν τῶν ἐκεῖ Ὀρθοδόξων, ὅτι καὶ ὁ Πηγᾶς καὶ ὁ Λούκαρις εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸν Παπισμόν.

Παρομοία ἀπόπειρα καταρρίψεως τοῦ γοήτρου τοῦ Λουκάρεως φαίνεται νὰ ἦναι καὶ μία ἐπιστολή, φέρουσα τὴν ὑπογραφήν του καὶ χρονολογουμένη ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου 1608, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Λούκαρις παριστᾶται ἀναγνωρίζων τὸν Πάπαν ὡς νόμιμον διάδοχον ταῦ Πέτρου καὶ κεφαλὴν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καὶ ἐκφράζων τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἐν ὑποταγῇ πρὸς τὸν Πάπαν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξήρτα τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ὅτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτο κακότεχνος πλαστογραφία προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1608 ὁ Λούκαρις καὶ καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν διεξήγαγεν ἀμείλικταν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, εἰς γνήσιον δὲ ἔργον του τοῦ ἔτους 1615 ἀπεκάλει τὸν Πάπαν «πρόδρομον τοῦ Ἀντιχρίστου» καὶ τόν τότε Πάπαν Παῦλον τὸν Ε'. «Σαρδανάπαλον καὶ ἄλλον Ἡλιογάβαλον».

Τῷ 1601 ἐπέστρεψεν ὁ Λούκαρις εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου θανόντος μετ' ὀλίγας ἡμέρας τοῦ Πηγᾶ, ἐξελέγη Πατριάρχης.

Τὸ 1611 μεταβαίνων εἰς Μολδο-Βλαχίαν καὶ ἐπισκεφθεὶς καθ' ὁδὸν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν πρεσβευτῶν Ἀγγλίας Σὲρ Θωμᾶ Ρόου (Rowe) καὶ Ὁλλανδίας Κορνηλίου Χάγκα (Haga), οἵτινες ἐπεζήτουν τρόπους ἀντιδράσεως κατὰ τῆς ἐν Τουρκίᾳ πολιτικῆς τῶν Ρ/Καθολικῶν δυνάμεων, αἵτινες μετεχειρίζοντο ὡς ὄργανον αὐτῶν τὴν Ἰησουϊτικὴν προπαγάνδαν κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅθεν οἱ πρεσβευταὶ οὗτοι, εἰς οὓς προσετέθη βραδύτερον καὶ ὁ τῆς Σουηδίας, ἀπετέλεσαν συνασπισμὸν τῶν Προτεσταντικῶν δυνάμεων κατὰ τῶν Ρ/Καθολικῶν—Γαλλίας, Ἱσπανίας καὶ Αὐστρίας. Ὁ Λούκαρις εὗρεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπικρατοῦντας τοὺς Ἰησουΐτας, συνήντησεν Ἕλληνας ἱεράρχας ἀναφανδὸν συνεργαζομένους μετ' αὐτῶν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐλέγξῃ τούτους δριμύτατα. Ἀκόμη καὶ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἐφαίνετο διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰησουϊτῶν, διότι ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ κηρύττουν ἐλευθέρως εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους ναούς, νὰ ἱδρύουν σχολὰς καὶ νὰ διανέμουν εἰς τὸν λαὸν Παπικὰ ἔντυπα καὶ κατηχήσεις.

Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ὁ Λούκαρις ὡς μόνον στήριγμα διέκρινε τὴν ὑποστήριξιν τῶν εἰρημένων Προτεσταντικῶν πρεσβειῶν καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ συνδεθῇ μετ' αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν ἐν τῇ Δύσει Εὐαγγελικῶν ἐκκλη-

σιαστικῶν κέντρων. Ὅτε δὲ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1612 ἐξελέγη «Ἐπιτηρητὴς» τοῦ χηρεύοντος Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ οὕτως ἐφαίνετο ἀναλαμβάνων ὑπευθύνως τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος τούτου, οἱ Ἰησουῖται ἤρχισαν νὰ διαδίδουν ὅτι ἦτο Λουθηρανός. Ὁ Λούκαρις ἐντόνως διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς διαδόσεως ταύτης καὶ ἀναχωρήσας εἰς Βλαχίαν, εἰργάσθη ἐπὶ τρία ἔτη δραστηρίως πρὸς στήριξιν τῶν ἐκεῖ Ὀρθοδόξων ἐναντίον τῆς Οὐνιτικῆς προπαγάνδας.

Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1615 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐν τῷ μεταξὺ δέ, ὡς εἴπομεν, εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν δι' ἀλληλογραφίας πρὸς διαφόρους κορυφαίους τοῦ Προτεσταντισμοῦ—ὡς λ.χ. μὲ τὸν Ὁλλανδὸν θεολόγον Uytenbogaert καὶ μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας Ἄμποτ—εἰς οὓς ἐξέθετε τὴν δεινὴν θέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῶν ὑπονομεύσεων τοῦ Παπισμοῦ. Ἀπέστειλε δὲ εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν ἐν Ὀξφόρδῃ τὸν νεαρὸν ἱερέα Μητροφάνην Κριτόπουλον, ὅστις βραδύτερον διεδέχθη τὸν Λούκαριν ὡς Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας. Εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἰάκωβον τὸν Α'. ὁ Λούκαρις ἀπέστειλεν ὡς δῶρον τὸν περίφημον Ἀλεξανδρινὸν κώδικα τῆς Ἁγ. Γραφῆς, εἰς δὲ τὸν διαδεχθέντα τὸν Ἄμποτ ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας Λὼδ (Laud) κώδικα περιέχοντα Ἀραβικὴν μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου. Ταυτοχρόνως συνῆψεν ἀλληλογραφίαν καὶ μετ' ἄλλων Διαμαρτυρομένων θεολόγων, ὡς τοῦ De Dominis καὶ τοῦ De Wilhem. Σώζονται ἰταλιστὶ γεγραμμέναι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται τοῦ Λουκάρεως, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος φαίνεται ἀναγνωρίζων ἐν πολλοῖς τὴν ὀρθότητα τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς κατὰ τοῦ Λουκάρεως διαδόσεις ὡς ἀποκλίνοντος ὁτὲ μὲν πρὸς τὸν Παπισμόν, ὁτὲ δὲ πρὸς τὸν Προτεσταντισμόν, τὴν 4 Νοεμβρίου 1620 σύνοδος ἐξ 20 ἀρχιερέων τὸν ἐξέλεξεν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Ὁ Λούκαρις, ὡς πρωθιεράρχης πλέον τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐρρίφθη μετὰ θέρμης εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ μετὰ λύσσης ἐπολεμήθη ὑπ' αὐτῶν μέχρι τοῦ θανάτου του.

Οἱ Ἰησουῖται ἐτέθησαν εὐθὺς ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς ὑπονομεύσεως καὶ καταβιβάσεως τοῦ Λουκάρεως ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώματος. Εἰς τοῦτο εἶχον συνεργοὺς καί τινας Ἕλληνας ἱεράρχας, ἐν οἷς καὶ τὸν μητροπολίτην Ἀμασείας Ἄνθιμον, ὑποψήφιον τῶν Ἰησουϊτῶν διὰ τὸν θρόνον Κων/πόλεως. Τοῦτον ὁ Λούκαρις ἀφώρισε διὰ τὰ Οὐνιτικά του φρονήματα, οἱ δὲ Ἰησουῖται ἀπήντησαν διὰ τῆς καταγγελίας τοῦ Λουκάρεως πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὡς ἐξεγείροντος εἰς στάσιν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου! Δωροδοκήσαντες δὲ τὸν Μ. Βεζύρην Χουσεΐν, κατώρθωσαν τῇ θερμῇ ὑποστηρίξει τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας νὰ ἐξορισθῇ ὁ Λούκαρις εἰς Ρόδον καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ Πατριάρχης ὁ Ἄνθιμος (1623). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγους μῆνας ἀνεκλήθη τὸ Διάταγμα ταῦτο καὶ ὁ Λούκαρις ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ ἑπταετίαν. Μία τῶν χρησιμωτάτων αὐτοῦ ἐνεργειῶν ἦτο ἡ ἵδρυσις Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, ἐξ οὗ προῆλθον πολλὰ ὠφέλιμα βιβλία, ἐν οἷς καὶ ἡ πρώτη Νεο-ελληνικὴ μετάφρασις τῆς Κ. Διαθήκης· ἐπίσης ἵδρυσε σχολεῖα διὰ τὸ Ἑλληνορθόδοξον πλήρωμα καὶ ἐγκαινίασε τὸ κήρυγμα τοῦ Θείου λόγου, πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλη-

σίας καὶ διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται διὰ τῶν Ρ/Καθολικῶν πρεσβειῶν Γαλλίας, Αὐστρίας καὶ Ἱσπανίας κατώρθωσαν νὰ ἐξεγείρουν τὰς ὑπονοίας τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ εἰρημένου τυπογραφείου ὡς διαδίδοντος ἐπαναστατικὰ δημοσιεύματα καὶ τὴν 6 Ἰανουαρίου 1928 ὁμὰς ἐξ 150 Γιανιτσάρων κατέστρεψε τὸ τυπογραφεῖον, ἂν καὶ τοῦτο ἦτο ὑπὸ τὴν ἔμμεσον προστασίαν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας, συνελήφθη δὲ ὁ Λούκαρις καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ τυπογραφείου ἱερεὺς Νικόδημος Μεταξᾶς, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας. Ἐπὶ τῇ σφοδρᾷ διαμαρτυρίᾳ τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ, ἡ Πύλη ὄχι μόνον ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς φυλακῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξορίσῃ ἐκ Τουρκίας τοὺς Ἰησουΐτας καὶ νὰ κλείσῃ ὅλα τὰ σχολεῖά των.

Ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης πανηγυρικῆς ἀποτυχίας, ὁ παπισμὸς ἀπεφάσισεν ὅτι ἔπρεπε παντὶ σθένει νὰ ἐξοντωθῇ ὁ ἀκατάβλητος Πατριάρχης. Συνέπεσε τότε νὰ ἀνακληθῇ ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς Ρόου, ἡ δὲ ἀνάκλησις αὕτη καὶ μετ' ὀλίγον ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου, ἐστέρησαν τὸν Λούκαριν δύο ἰσχυρῶν προστατῶν. Ἡ Ρώμη ἐκ νέου τὸν κατήγγειλε πρὸς τὴν Ὑ. Πύλην ὡς προτρέποντα τοὺς Κοζάκους νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἐπανεστάτουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας.

Ὁ Σουλτάνος Μουρὰτ ὁ Δ'. ἀπουσίαζε τότε εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Λουκάρεως ἐνίσχυσαν τὴν καταγγελίαν των καὶ διὰ δώρου 50,000 ρεαλίων εἰς τὸν Μ. Βεζύρην· καὶ οὕτω κατωρθώθη δι' εἰδικοῦ ἀγγελιαφόρου νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ ἱραδὲς τῆς θανατώσεως τοῦ Πατριάρχου. Τῇ 27 Ἰουνίου 1638 οὗτος ἐπεβιβάσθη πλοιαρίου καὶ ἐστραγγαλίσθη ἔναντι τοῦ Ἑπταπυργίου ἐν τῷ Βοσπόρῳ, τὸ δὲ πτῶμά του, ριφθὲν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀνεσύρθη ὑπὸ εὐλαβῶν χειρῶν καὶ ἐνεταφιάσθη εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου ἐν Χάλκῃ,

* * *

Εἰς τὸν Διαμαρτυρόμενον ἢ Εὐαγγελικὸν κόσμον εἶναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως ἰδίως ἐκ τῆς «Ὁμολογίας», ἥτις φέρει τὸ ὄνομά του καὶ ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1629 εἰς γλῶσσαν Λατινικὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλβετοῦ πάστορος Ἀντωνίου Λεζὲ ἢ Λεγήρου (Leger), ὅστις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1628 ἐλθὼν εἰς Κων(πολιν καὶ ἐργαζόμενος παρὰ τῇ Ὁλλανδικῇ πρεσβείᾳ, ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Λούκαριν. Ἡ «Ὁμολογία» αὕτη, ἀποτελουμένη ἐκ 18 ἄρθρων μετεφράσθη κατόπιν ἐν ἔτει 1631 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λουκάρεως εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικήν, μετὰ παραρτήματος ἐκ τεσσάρων ἐρωταποκρίσεων (1).

Εἰς τὴν «Ὁμολογίαν» ταύτην ὁ Λούκαρις ἐμφανίζεται ὡς ἀποδεχόμενος: (α) Τὸ ἀπόλυτον καὶ μοναδικὸν κῦρος τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ὑπεράνω τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκκλ. Παραδόσεως. (β) Ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος μεσίτης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. (γ) Ὅτι οὐδεὶς σώζεται ἄνευ πίστεως ἐν Χριστῷ, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δικαιοῦται ἐκ πίστεως καὶ οὐχὶ ἐξ ἔργων. (δ) Ὅτι

(1) Τὸ πλῆρες Ἑλληνικὸν κείμενον τῆς τε «Ὁμολογίας» καὶ τῶν ἐρωταποκρίσεων ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν τὴν 19ην καὶ 26ην Μαρτίου 1905.

κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μόνον τὰ δύο, ἅτινα ὁ Χριστὸς παρέδωκε—τὸ Βάπτισμα καὶ ἡ Εὐχαριστία. (ε) Ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἡ ψυχὴ μεταβαίνει εὐθὺς πρὸς κρίσιν καὶ λαμβάνει ὁριστικῶς ἢ τὴν αἰώνιον ἐν Χριστῷ μακαριότητα ἢ τὴν αἰώνιον κατάκρισιν, ἀναλόγως τῶν ὅσα ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἔπραξεν ἡ δὲ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς διδασκαλία εἶναι μῦθος.

Ἡ δὲ 4η ἐρωταπόκρισις ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς:

«*Ἐρώτησις.* Περὶ τῶν εἰκόνων πῶς ὀφείλομεν φρονεῖν;

Ἀπόκρισις. Ὡς παρὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Γραφῆς διδασκόμεθα, λεγούσης τρανῶς, «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς», ὀφειλόντων ἡμῶν οὐ τῇ κτίσει, ἀλλὰ μόνῳ τῷ Κτίστῃ καὶ Ποιητῇ οὐρανοῦ καὶ γῆς λατρεύειν κἀκεῖνον μόνον προσκυνεῖν. Ἐξ οὗ δῆλον ὅτι τὴν ἱστορίαν, ἐπίσημον τέχνην οὖσαν, οὐκ ἀποβάλλομεν, ἀλλὰ καὶ εἰκόνας ἔχειν καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων παρέχομεν· τὴν δὲ λατρείαν καὶ θρησκείαν αὐτῶν, ὡς ἀπηγορευμένων παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ, ἐξουδενοῦμεν, ἵνα μὴ λάθωμεν ἀντὶ τοῦ Κτίστου καὶ Ποιητοῦ χρώματα καὶ τέχνην καὶ κτίσματα προσκυνεῖν. Καὶ τὸν ἄλλως φρονοῦντα ἄθλιον ἡγούμεθα, ὡς δεινὸν ἔχοντα σκότος ἐν ταῖς φρεσὶ καὶ πεπωρωμένην τὴν καρδίαν. Καὶ ἦν ἂν κρεῖσσον τοῦ Θεοῦ ἐντολῇ ὑποτάσσεσθαι ἢ ἀνθρώπων πείθεσθαι ματαιολογίαις»,

* * *

Ἡ Ὁμολογία αὐτη, ὡς ἦτο φυσικόν, διήγειρε μεγάλας συζητήσεις καὶ ἡ γνησιότης αὐτῆς ἠμφισβητήθη καὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων τοῦ Λουκάρεως καὶ μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διετυπώθησαν τέσσαρες ἀπόψεις: Ἡ ***πρώτη*** ἄποψις εἶναι ὅτι ἡ «Ὁμολογία» εἶναι νόθος, ὅτι ἐπλαστογραφήθη ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἵνα δυσφημήσωσι τὸν Λούκαριν ἀπέναντι τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος. Ἡ ***δευτέρα*** ἄποψις εἶναι ὅτι ἡ «Ὁμολογία» εἶναι γνησία τοῦ Λουκάρεως, δὲν ἀντιπροσωπεύει ὅμως τὰς πραγματικάς του δοξασίας ἀλλ' ἐγράφη διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Προτεστάντας καὶ νὰ ἑλκύσῃ τὴν συνδρομήν των εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Λουκάρεως κατὰ τοῦ Παπισμοῦ. Κατὰ τὴν ***τρίτην*** ἄποψιν ἡ «Ὁμολογία» ἐγράφη μὲν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, οὐχὶ ὅμως ὑπὸ τοῦ Λουκάρεως ἀλλ' ὑπὸ κληρικοῦ τινος ἐκ τῆς ἀκολουθίας του (Ἀρχιμ. Χρυσανθόπουλος, Νέα Σιών, 1905, Ι). Ἡ ***τετάρτη*** ἄποψις θεωρεῖ τὴν «Ὁμολογίαν» ὡς γραφεῖσαν εἴτε ὑπὸ τοῦ Λουκάρεως εἴτε ὑπό τινος τῶν ἐμπίστων αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ Προτεσταντικοῦ κόσμου, ἀλλὰ διότι πράγματι ὁ Λούκαρις καί τινες περὶ αὐτὸν εὕρισκον τινὰς τῶν Προτεσταντικῶν διδασκαλιῶν ὀρθάς, βραδύτερον ὅμως δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὰς δοξασίας ταύτας.

Ἡ ἰδέα ὅτι διὰ τῆς «Ὁμολογίας» ταύτης ὁ Λούκαρις ἠθέλησε νὰ φενακίσῃ τοὺς Διαμαρτυρομένους, ἵνα τοὺς ἔχῃ συμμάχους κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν ὑψηλὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα, ὅστις γενικῶς απο-

δίδεται εἰς τὸν Κύριλλον Λούκαριν, δὲν εὐσταθεῖ καὶ λογικῶς, διότι μία τοιαύτη φενάκη θὰ ἐπετύγχανε μόνον ἐὰν εἰς τὴν «Ὁμολογίαν» ταύτην ὁ Λούκαρις ἐνέμενεν ἀπαρασαλεύτως μέχρι τέλους· ἄλλως ἡ «Ὁμολογία» θὰ ἀπεδεικνύετο ὡς φενάκη καὶ θὰ εἶχε τὸ ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου ἀποτέλεσμα, διότι θὰ δυσηρέστει τὸν Εὐαγγελικὸν κόσμον καὶ θὰ τὸν διέθετε δυσμενῶς καθ' ἑνὸς ἱεράρχου ἱκανοῦ νὰ τολμήσῃ τοιαύτην ἀπάτην.

Ἐπίσης ἡ γνώμη, ὅτι ἡ «Ὁμολογία» εἶναι πλαστογράφημα, πρέπει νὰ τεθῇ κατὰ μέρος. Διότι ἐὰν ὄντως ἦτο πλαστογράφημα, ἤρκει μία αὐτῆς ἀποκήρυξις ἐκ μέρους τοῦ Λουκάρεως. Τοιαύτην ὅμως ἀποκήρυξιν ὁ Λούκαρις οὐδέποτε ἐδημοσίευσεν, ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος τοῦ 1672, ἥτις ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ περισσότερα πράγματα περὶ τῆς ὑποθέσεως παρ' ὅσα οἱ μεταγενέστεροι, οὐδόλως ἠθέλησε νὰ παραδεχθῇ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Δοσιθέου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, περὶ πλαστότητος τῆς «Ὁμολογίας», ἀλλὰ προέβη εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Λουκάρεως διὰ τοῦ ψηφίσματος: «Κυρίλλῳ, τοὐπίκλην Λουκάρει, τῷ πᾶσαν τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ τῶν παρανόμων αὐτοῦ κεφαλαίων Καλουϊνοφρονοῦσαν συκοφαντήσαντι, ἀνάθεμα».

Κατὰ τὴν ἡμετέραν ὅθεν γνώμην ἡ «Ὁμολογία» εἶναι γνησία τοῦ Λουκάρεως, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον σώζεται ἐν Γενεύῃ τὸ χειρόγραφον αὐτῆς, ὁμοῦ μὲ διαφόρους ἰδιογράφους ἐπιστολὰς τοῦ Λουκάρεως, γεγραμμένη διὰ χειρὸς αὐτοῦ. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι πράγματι αὐτὸς ὁ Λούκαρις καὶ ἴσως καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἐμπίστου κύκλου αὐτοῦ παρεδέχοντο ἐν πολλοῖς τὴν Προτεσταντικὴν ἢ Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ὡς συμφωνοτέραν μὲ τὰς Ἱ. Γραφάς, δὲν ἤθελον ὅμως νὰ ἀποχωρήσωσι τῆς Ὀρθοδόξου μάνδρας, ἧς τὴν ἀναζωπύρησιν ἐπεδίωκον ἐκ τῶν ἔνδον. Διά τοῦτο καὶ οὐδέποτε ἀπεκήρυξε τὴν ἐν λόγῳ «Ὁμολογίαν».

Ἄλλως τε καὶ δὲν ἦτο ὁ Λούκαρις ὁ μόνος κληρικὸς καὶ ἱεράρχης τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ὑπὸ τὸ πνευματικὸν φῶς, τὸ διαχυθὲν ἀνὰ τὴν Χριστιανοσύνην ὡς ἀποτέλεσμα τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος, διέκρινεν εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἀναμορφώσεως ὀρθοτέραν διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων Αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν λ. χ. Ζαχαρίας ὁ Γεργηνός, μητροπολίτης Ἄρτης, σύγχρονος σχεδὸν τοῦ Λουκάρεως, ὅστις καὶ κατήχησιν συνέγραψε τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συμφωνοῦσαν μὲ τὴν Αὐγουσταίαν Ὁμολογίαν τῆς Ἀναμορφώσεως, καθὼς καὶ ὁ Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεύς, καὶ οὗτος μητροπολίτης Ἄρτης καὶ σύγχρονος τοῦ Λουκάρεως, ὅστις, ὢν Μέγας Λογοθέτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπεστήριξεν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ἄμβωνος ὅτι αἱ διδασκαλίαι, ἃς βραδύτερον εὑρίσκομεν εἰς τὴν «Ὁμολογίαν» τοῦ Λουκάρεως, εἶναι ἡ ἀρχαία καὶ γνησία πίστις τῆς ἀρχικῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Μέγα δ' ἕνεκα τούτου σκάνδαλον ἠγέρθη· διὸ κατὰ διαταγὴν τοῦ Πατριάρχου ἀνελθὼν τὸν ἄμβωνα Μελέτιος ὁ Συρῖγος, τὸν μὲν Κορυδαλέα ἀπεκάλεσε Καλβινόφρονα, τὰς δὲ διδασκαλίας αὐτοῦ ἀντέκρουσεν. Ἐπίσης ὁ μαθητὴς τοῦ Κορυδαλέως Ἰωάννης ὁ Καρυοφύλλης συνέγραψε πραγματείαν κατὰ τῆς Μετουσιώσεως.

Ο ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἦλθεν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς μέχρι τῶν κόλπων μιᾶς γυναικός. Ἐνεδύθη τὴν ἀνθρωπότητά μας, ἵνα δυνηθῶμεν ἡμεῖς νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν θεότητά Του. Συγκατένευσε νὰ γείνῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα γείνωμεν ἡμεῖς υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ὅπου οἱ ποταμοὶ οὐδέποτε παγώνουν, ὅπου οἱ ἄνεμοι δὲν φυσοῦν, ὅπου τὰ ἄνθη δὲν μαραίνονται, καὶ ὅπου οὐδέποτε ἀσθενεῖ τις. Ἐκεῖθεν ὅπου δὲν ὑπάρχουν νεκροταφεῖα, οὔτε νεκροθάπται, διότι ἐκεῖ οὐδεὶς ποτὲ ἀποθνήσκει.

Ἐγεννήθη παρὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἔζησεν ἐν τῇ πτωχείᾳ, ἀνετράφη ἐν τῇ ἁπλότητι· δὲν ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς πατρίδος Του παρὰ μόνον μίαν φοράν, ἐνῷ ἦτο βρέφος· δὲν κατεῖχε περιουσίαν, οὔτε κοσμικὴν ἐπιρροήν, δὲν ἔλαβε οὔτε παιδείαν.

Ἡ γέννησίς Του κατεπτόησε ἕνα βασιλέα· δωδεκαετὴς ἀπεστόμωσε διὰ τῶν ἐρωτήσεων καὶ τῶν ἀπαντήσεών του τοὺς νομοδιδασκάλους. Γενόμενος ἀνὴρ ἐπεβλήθη εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως· ἐβάδισεν ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ διέταξε τὴν θάλασσαν νὰ ἡσυχάσῃ· ἐθεράπευσε τοὺς ὄχλους ἄνευ φαρμάκων καὶ χωρὶς νὰ ζητήσῃ πληρωμήν. Οὐδέποτε ἔγραψε βιβλία, καὶ ὅμως ὅλαι αἱ βιβλιοθῆκαι τοῦ κόσμου δὲν θὰ περιελάμβανον ὅλα τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦσι περὶ Αὐτοῦ. Οὐδέποτε συνέθεσεν ὕμνον, καὶ ὅμως Αὐτὸς ἀπὸ 1900 ἐτῶν ἔχει ἐμπνεύσει τοὺς Χριστιανοὺς συνθέτας, Οὐδέποτε ἵδρυσε πανεπιστήμιον, καὶ ὅμως τὰ σχολεῖα ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου δὲν ἔχουν τόσους μαθητὰς ὅσους Ἐκεῖνος. Οὐδέποτε ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν, ἐν τούτοις ἐθεράπευσε περισσοτέρας συντετριμμένας καρδίας παρ᾽ ὅσα ἀσθενῆ σώματα ἐθεράπευσαν ὅλοι οἱ ἰατροὶ ὁμοῦ. Οὐδέποτε συνεκρότησε στράτευμα, οὔτε ἐξώπλισε στρατιώτας, καὶ οὐδέποτε ἔρριψεν ἕνα πυροβολισμόν, ἐν τούτοις οὐδεὶς στρατηγὸς εἶχε ποτὲ ὑπὸ τὰς διαταγάς του τόσους ἐθελοντάς, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ δαμάσουν τοὺς ἀποστάτας ὥστε νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα των καὶ νὰ ὑποταχθοῦν.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Ἀστὴρ τῆς ἀστρονομίας, ὁ Βράχος τῆς γεωλογίας, ὁ Λέων καὶ τὸ Ἀρνίον τῆς ζωολογίας, ὁ Ἐναρμονιστὴς ὅλων τῶν παραφωνιῶν, ὁ Θεραπευτὴς ὅλων τῶν ἀσθενειῶν. Μεγάλοι ἄνδρες ἀνεφάνησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν. Αὐτὸς ζῇ διαπαντός. Ὁ Ἡρώδης δὲν ἠδυνήθη νὰ Τὸν φονεύσῃ, ὁ Σατανᾶς δὲν ἠδυνήθη νὰ Τὸν πλανήσῃ, ὁ θάνατος δὲν ἠδυνήθη νὰ Τὸν καταστρέψῃ, ὁ τάφος δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν κρατήσῃ.

Ἐξεδύθη τὴν βασιλικὴν στολήν, διὰ νὰ ἐνδυθῇ τὸ ἔνδυμα χωρικοῦ· ἦτο πλούσιος, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς συγκατένευσε νὰ πτωχεύσῃ. Κατεκλίθη ἐντὸς τῆς φάτνης ἥτις δὲν τοῦ ἀνῆκεν, διέβη τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ ἐντὸς πλοίου τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἰδικόν Του. Ἐπέβη ὄνου τὴν ὁποίαν τῷ ἐδάνεισαν. Ἐτάφη ἐντὸς τάφου προωρισμένου δι᾽ ἄλλον. Πάντες ἔσφαλον, Αὐτὸς ποτέ! Αὐτὸς μόνον εἶναι ὁ Τέλειος—ὁ ὡραιότερας μεταξὺ χιλιάδων, ὁ Σωτήρ μου.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Γ. Ε. Π.) ***Ν. Β.***